

TRIMITAS

L. KASČIŪNO LINIJA

Komendantūros
Dronai
Karinis rezervas
Pilietinis pasipriešinimas

9771392475004

1,99 €

VARŽYBOS

UŽDUOTYS

EDUKACIJOS

PALAIKAU PULSĄ

Lietuvos įstaigų ir įmonių
pirmosios pagalbos
varžybos

05 01

KAUNO SANTAKA

ORGANIZATORIAI

PARTNERIS

Teikti pirmąją pagalbą turi mokėti kiekvienas.

Burk organizacijos komandą iš 3 narių.

Registruokis į pirmosios pagalbos varžybas iki 04 01.

Varžykis užduotyse ir atnaujink įgūžius.

Registruokis: bit.ly/palaikaupulsa

2024 M. NR. 4 (1384)
TIRAŽAS 1000 EGZ.

©„TRIMITAS“, 2024
LEIDINIO INDEKSAS 5291.
ISSN 1392-4753

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

ŠIAME NUMERYJE:

- LŠS KRONIKA
2 Apie ažuolus, Molotovo kokteilius, būrių vadus
- PRATYBOS
5 Perkūno griausmas. Audros smūgis. Liepsnojantis kalavijas
- NAUJAS KAM MINISTRAS / VYTARAS RADZEVIČIUS
6 L. Kasčiūno linija
- JAUNIEJI ŠAULIAI / BARBORA BALCEVIČIŪTĖ
12 Varėnos „Ažuolo“ gimnazijos jaunieji šauliai savaitgalį leido taktinėse pratybose
- IŠEIVIJOS ŠAULIAI / VILMA KAVA
14 Meilė Lietuvai
- IŠGYVENIMO MOKYKLA / EDUARDAS KLIMENKA, GABRIELIUS E. KLIMENKA
17 Paprasti būdai, kaip orientuotis be kompasu
- IŠSISEK IR PASIKABINK
18 NATO fonetinė abėcėlė, kodai ir signalai
- RAUDONASIS TVANAS / VYTARAS RADZEVIČIUS
21 Išprievartauta žemė. Kaip buvo sunaikinta Rytų Prūsija
- IŠ PRAEITIS / ANDRIUS JONUŠAS
24 Sparnuotieji šauliai (I)
- ĮDOMIOJI ISTORIJA / VYTARAS RADZEVIČIUS
28 Komunikacija: nuo ugnies ir dūmų iki mirksinčios Morzės
- GINKLAS / VALDAS KILPYS
32 „Nuodingas“ skėtis: Georgijaus Markovo atvejis
- ŠAULIŲ APDOVANOJIMAI / VILIUS KAVALIUSKAS
34 Šaulių žvaigždė „Už nuopelnus“ ir „Už narsumą“

VYR. REDAKTORIUS Vytaras Radzevičius
KALBOS REDAKTORĖ Sandra Balžekaitė
KORESPONDENTAS Valdas Kilpys
DIZAINAS Greta Janutytė,
Paulius Budrikis (CRITICAL)

VIRŠELIO NUOTRAUKA: KAM

SPAUSDINO UAB „JUDEX SPAUDA“

Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas
Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuovę.

REDAKCIJOS KOLEGIJA:

Žilvinas Neliubšys / CV narys
Aurimas Navikas / CV narys
Augustas Žukauskas / CV narys
Aušra Garnienė / LŠS Komunikacijos skyriaus vedėja
Gabrielius E. Klimenka / šaulys
Gertrūda Šitkauskaitė / neformaliojo švietimo mokytoja
Irena Šalaviejiienė / išeivijos šaulė

Autorių dėmesiu – medžiagų kitam numeriui
laukiame iki einamojo mėnesio 10 dienos imtinai!

LEIDĖJAS: Lietuvos šaulių sąjunga
FACEBOOK.COM/SAULIUSAJUNGA.LT

ADRESAS: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
EL. P. redakcija@sauliusajunga.lt

Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su
autorių nuomone. Rankraščiai negrąžinami
ir nerecenzuojami.

1

2

PASODINTI PIRMIEJI AŽUOLAI ŠAULIŲ SAJUNGOS VADŲ PARKE

„TRIMITO“ INFORMACIJA

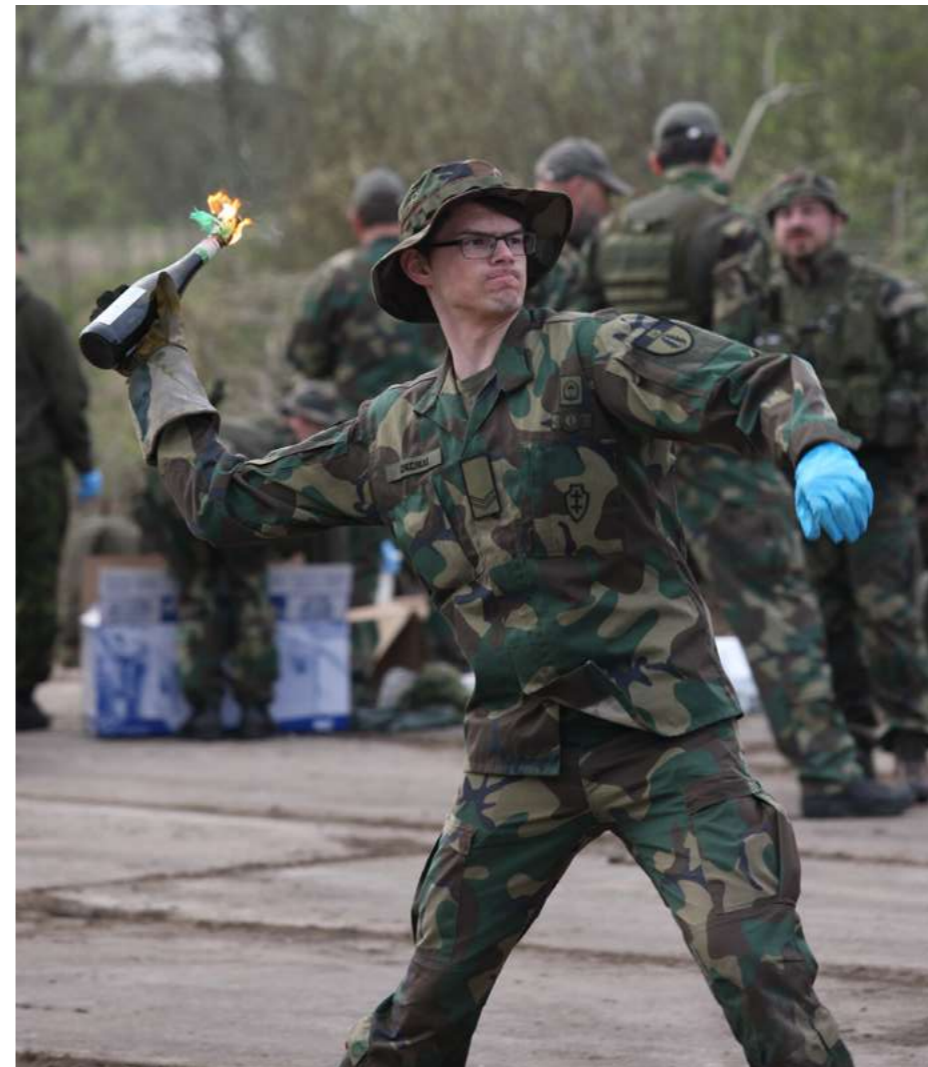
1. Ažuolų sodinimas - tai pirmiausia bendrystės ugdymas.
2. Bendroje šauliškoje rikiuotėje.

1

Minint 105-ąsias Lietuvos šaulių sąjungos įkūrimo metines šalia Ringovės piliakalnio (Kauno r.) pasodinti 34 ažuoliukai. Parkas įkurtas Vlado Putvinskio klubo narių iniciatyva. Pasak klubo prezidento Stasio Ignatavičiaus, kiekvienas ažuolas bus dedikuotas konkrečiam šaulių sąjungos vadui, kurie vadovavo nuo pat organizacijos įkūrimo. Taip pat parke oš ažuolai, kurie bus dedikuoti Lietuvos šaulių sąjungos išėivijoje vadams.

V. Putvinskio klubo istorinės atminties komisijos pirmininko Kęstučio Markevičiaus teigimu, naujai kuriamo ažuolino vieta yra išskirtinė. Puikus landšaftas, greta stūksantis Ringovės piliakalnis ir netoliese tekantis Nemunas taps puikia poilsiio ir susikaupimo vieta važiuojantiems bene vaizdingiausiu Lietuvos keliu Jurbarko link.

Paminėtina, kad būtent čia grafai Tiškevičiai įkūrė pirmąją eiguvą ir iš šios vietos pradėjo plėtoti Vilkijos miestelio šaulių veikla. x

1

ŠAULIAI MOKĖSI NAUDOTI PADEGAMUOSIUS BUTELIUS

„TRIMITO“ INFORMACIJA

Baigiantis balandžiui Alfonso Smetonos šaulių 5-osios rinktinės šauliai rinkosi LK Karaliaus Mindaugo husarų batalione. Tai bene pirmas kartas, kai šauliai mokėsi gaminti ir naudoti vadinamuosius Molotovo kokteilius.

1. Taisyklingai numesti ir pataikyti degantį butelį nėra paprasta užduotis.
2. Reikiamoje vietoje, reikiamu laiku išmestas padegamasis butelis gali padaryti daug žalos.
3. Kai kaista piršai, dvejoti nėra laiko.

Pasak rinktinės metodininko Gvido Sinkevičiaus, padegamieji buteliai yra lengvai pagaminamas ir efektyvus ginklas, todėl būtent šauliams jis yra itin aktualus. „Tai populiarus partizanų, miesto mūšių ir riaušių ginklas. Ginklo paskirtis – padegti taikinį“, – pasakojo G. Sinkevičius. Jo teigimu, nors padegamųjų butelių gamyba ir pardavinėjimas daugelyje pasaulio šalių uždrausti, minėtame batalione yra įrengtas specialus mokomasis poligonas, skirtas būtent šio ginklo naudojimui.

Pratybose dalyvavo dešimtys skyrių, būrių ir kuopų vadų bei pavaduotojų. Kadangi tokio tipo padegamųjų butelių gamyba nėra sudėtinga (tačiau įgūdžių reikia), buvo nuspręsta, kad pirmiausia

2

3

jais naudotis turi išmokti vadai, kurie savo patirtį perduos ir kitiems šauliams.

Instruktoriaus teigimu, šauliams motyvacijos nestigo. Daugelis atsinešė reikiamų priemonių (butelių, muilo, polistireno ir t. t.), tad įsivainus padegamųjų butelių gamybą buvo išbandytas praktinis jų naudojimas. „Nors buvo planuota mėtyti gerokai mažiau „kokteilių“, dėl motyvacijos ir greito mokymosi teko padegamųjų butelių skaičių ženkliai didinti, kad šauliai praktiškai išbandytų šį efektyvų ginklą ne kartą ir ne du“, – pasakojo G. Sinkevičius. x

JAUNIEJI ŠAULIAI VIEŠĖJO ESTIJOJE

„TRIMITO“ INFORMACIJA

Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės jaunųjų šaulių grupė vyko į Tartu miestą Estijoje. Vizito tikslas – aplankyti Baltijos gynybos koledžą, taip pat susipažinti su Estijos karo akademijos veikla, Estijos karininkų rengimu ir pasimokyti gerosios patirties organizuojant jaunimo rengimą gynybai.

Mūsų valstybinę šventę – Kovo 11-ąją – jaunieji šauliai paminėjo kartu su Tartu lietuviais išvykoje prie laužo. Jaunieji šauliai organizavo įvairius žaidimus, loteriją ir kitas veiklas, kurių nestinga stovyklose. Vietos lietuvių bendruomenės pirmininkė Sigita Matulevičienė džiaugėsi jaunųjų šaulių vizitu. „Nors, regis, nesame taip toli nuo Lietuvos, vis tiek šaulių vizitas džiugina. Jaučiamės didžiu-lės šeimos dalimi“, – šypsojosi tautiečius vienijančios bendrijos vadovė.

Viena diena buvo skirta susipažinti su „Noored Kotkad“ organizacijos veikla. Tai beveik identiška LŠS organizacija, kuri vienija tik vaikus. Estijos atveju istoriškai susiklostė precedentas, kai merginas, vaikus ir suaugusiuosius vienija skirtingos, tačiau po vienu skėčiu [Kaitseleit] susibūrusios organizacijos, kurių veikla artima LŠS veiklai.

Už didelę nuoširdžią paramą ir rūpestį dėkojame vyriausiajam Lietuvos atstovui (SNR) Baltijos gynybos koledže plk. Leonui Lukoševičiui. x

BŪRIŲ VADAI – KOKYBIŠKO VADOVAVIMO GARANTAS

„TRIMITO“ INFORMACIJA

Šiuo metu vyksta pirmasis Šaulių būrio vado kursas. Jį organizuoja LŠS Mokymų ir nekinetinių operacijų centras (MNOC). Kursai truks 17 savaitių, juose dalyvauja per 30 šaulių iš visos Lietuvos. Šių kursų unikalumas pasireiškia tuo, kad dalis jų vykdoma per specialiai sukurtą portalą, kuris užtikrina saugią nuotolinę komunikaciją.

Pasak LŠS vado plk. ltn. Lino Idzelio, būrio vado pozicija yra itin svarbi, nes jis tiesiogiai bendrauja su šauliais, vadovauja jiems per pratybas, motyvuoja savo būrio šaulius. Nuo būrio vadų priklauso Šaulių sąjungos ateitis ir kokybė.

Kursą sudaro 10 modulių, po kiekvieno iš jų vykdomas kursantų testavimas. Moduliai įvairūs: taktika, ginklų pažinimas, karo inžinerija, logistika ir įvairių komendantinių funkcijų vykdymas esant kritinei situacijai.

Praktinį egzaminą laikyti galės tik tie, kurie įveikė visą teorinės programos testavimo maratoną. Numatytos ir konsultacijos. Kursams vadovaujančio MNOC metodininko Vytauto Baltrūno teigimu, labai svarbu, kad būsimi būrių vadai mokytųsi nuosekliai. Bet koks neišmokytų žinių „langas“ atsiliepia tolesniam mokymo procesui.

MNOC viršininkas kpt. Andrius Kvederavičius sakė, kad šie kursai neabejotinai vyks ir ateityje, nes paklausa nemaža. Planuojami kursai ir kuopų vadams. „Gerai parengtas būrio vadas galės vykdyti karinį rengimą savo būriuose“, – tvirtino MNOC viršininkas. x

1. Būrio vadas veikia taktiniu lygmeniu. Jis turi žinoti viską.

ŠAULIŲ LAUKIA ĮTEMPTAS PRATYBŲ GRAFIKAS

„TRIMITO“ INFORMACIJA

Prasidedant vasaros sezonui Lietuvos šaulių sąjungos laukia intensyvus pratybų grafikas. Bene didžiausios Lietuvos kariuomenės pratybos „Perkūno griausmas 2024“ neapsieis be šaulių dalyvavimo. Pratybose Lietuvos kariuomenė kartu su sąjungininkais ir kitomis statutinėmis institucijomis, karo metu priskiriamomis kariuomenei, treniruosis planuoti ir įgyvendinti valstybės ginkluotos gynybos planuose numatytas užduotis.

Viena iš pratybų „Perkūno griausmas 2024“ sudedamųjų dalių – gegužės mėnesį vyksiančios pratybos „Perkūno bastionas 2024“, pagal kurių scenarijų Vilniaus ir Kauno regionuose paskirti karo komendantai su komendantiniais vienetais, kuriuos sudarys šauliai, bus integruoti į

savivaldybių struktūrą. Kario komendantai su priskirtais daliniais treniruosis atlikti numatytas procedūras mobilizacijos ir valstybės ginkluotos gynybos atveju.

Su šiomis pratybomis tiesiogiai siejamos karinių jūrų pajėgų pratybos „Audros smūgis 2024“.

Pratybos vyksta Klaipėdos miesto vakarinėje dalyje, Klaipėdos valstybinio uosto akvatorijoje, Kuršių mariose, Kuršių nerijoje bei visoje Lietuvos Respublikos Baltijos jūros pakrantėje.

Pratybose „Audros smūgis 2024“ taip pat dalyvauja Lietuvos šauliai – kartu su Lietuvos kariuomenės (Karinių jūrų pajėgų, Karinių oro pajėgų, Kario policijos, Generolo Adolfo Ramanausko kovinio rengimo centro) pajėgumais, NATO sąjungininkais – Portugalijos karinio laivyno jūrų pėstininkais, VRM Valstybės sienos apsaugos tarnybos, KAM Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo

departamento bei Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos atstovais.

Dar vienos pratybos – „Liepsnojančis kalavijas 2024“ – didins LŠS ir Specialiųjų operacijų pajėgų sąveiką ir bendradarbiavimą. Be minėtų pratybų su Lietuvos kariuomene, gegužės mėnesį šaulių laukia kulkosvaidininkų kursas ir Geriausio skyriaus varžybos. x

1. Šaudyti iš šarvuotico: anomalija ar teisingas sprendimas?

L. KASČIŪNO LINIJA

1

Tekstas:
VYTARAS RADZEVIČIUS

Nuotraukos:
KAM IR ASMENINIS ARCHYVAS

Laurynas Kasčiūnas Lietuvos krašto apsaugos ministru buvo paskirtas 2024 metų kovo 25 dieną. Interviu „Trimitui“ duotas po savaitės. Susitikome pasibaigus viešai diskusijai su visuomene Varėnoje, apie 20 val., po ilgos darbo dienos. Nepaisant to, ministras atrodė energingas, aktyvus ir kalbėjo su užsidegimu. Kol šis „Trimito“ numeris buvo rengiamas spaudai, prabėgo dar 3 savaitės. Galite patys įsitikinti iš informacijos žiniasklaidoje, kaip įgyvendinamos visuotinės gynybos idėjos ir planai.

1. Pirmųjų į Lietuvą atvykusių Vokietijos brigados karių sutiktuvės (2024 m. balandžio 8 d.).

3

+ Iki to buvo, kad šauliai rengia savo pratybas, programas ir dirba sau, o dabar pradėdame šaulius po truputį integruoti. Čia yra pirmas žingsnis į labiausiai organizuotos paramilitarinės struktūros integravimą į gynybos planus.

2. Laurynas Kasčiūnas - dar ne ministras. Išvažiuojamasis Lietuvos Respublikos Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto posėdis Viešojo saugumo tarnyboje (2021 m. spalio 1 d.).

Visai nedaug laiko praėjo, kai tapote krašto apsaugos ministru, gyvenimas apsvirtė labai staigiai. Ar labai dideli pokyčiai?

Temas žinau, minčių, idėjų turiu, dalykine prasme turiu ką pasiūlyti ir ne mane sistema įtraukė, bet aš galiu ją šiek tiek pakreipti, kur mes turėtume pajudėti, šalia tęstinių dalykų, apie kuriuos mes nekalbėsime, bet jie irgi turi būti užtikrinti. Problema yra labiau leidžiamojoje valdžioje, ne tik teorija, nes vis tiek įstatymų rašymas, matai tą viziją, bandai daryti, bet dabar tas pokytis visai kitoks gali būti, kad ir per trumpą laiką. Tad reikia atskleisti savo idėjas, kad sistema prisidėtų prie jų įgyvendinimo, išjudėtų, bet šalia to yra sisteminiai dalykai, kurių negali neatlikti, nuo įvairių užsienio vizitų ambasadorių, tarybų, kas iš principo nebuvo mano radaruose, o dabar reikia žinoti, kas vyksta. Tai visai kita informacijos imtis.

Be abejo, didelių sisteminių pokyčių per tuos šešis mėnesius nepadarysi, bet išlaikydami projektų tęstinumą, kurie yra mums gyvybiškai svarbūs, gali šiek tiek išjudinti procesus, tokius kaip komendantūros, dronai, karinis rezervas, pilietinis pasipriešinimas. Tikiuosi, kad ką nors tikrai nuveiksiu ir kažkokį palikimą paliksiu.

2

Daugybę metų vyrai Lietuvoje susitikę dažnai šnekučiuojasi, jei kalba pakrypsta karo tema - kur mums dėtis, ką daryti, jeigu karas prasideda, nes tarsi niekas nieko nežino. Tas pareiškimas apie greitą komendantūrų įsteigimą išties yra skambus, ambicingas, ar pavyks?

Aš manau, kad pavyks, dar tvirčiau tikiu. Planuoju artimiausiomis savaitėmis supažindinti su komendantūros startu, struktūra valstybės vadovus ir tada išeiti į visuomenę per medijas ir paleisti per Krašto apsaugos sistemą kampaniją, kas tai yra, kaip veikia ir ką žmogus turėtų daryti. Pagaliau turėsime struktūrą. Žmogus, norintis kovoti už savo valstybę, nepaisant to, kur jis dabar yra, turės aiškų algoritmą, kur kreiptis. Bus sukurta tokių norinčių kovoti žmonių duomenų bazė. Planuojame, kad per penkis mėnesius įvyktų ta registracija ir per karo komplektavimo tarnybas, kurios dabar bus karo komplektavimo ir karo komendantūrų tarnybos, bus pagrindinis, regioninis tinklas, kuris kuruos ir bus realus, nuolat veikiantis štabas. Tą startą tikrai duosiu. Galbūt baigdami savo darbus jau matysime, kiek žmonių turime savo užnugaryje, kiek yra parengto rezervo karių, integruotų komendantūrų šaulių, kiek pilietišku asmenų, kurie patys nusprendė prisidėti. Tada prasidės jų rengimo, mokymo, patikrinimo procesai. Tikiu, kad šitas darbas bus padarytas.»

Kiekvienas žinome tokį terminą „Kasčiūnkė“, o ar bus Kasčiūno linija?

Šiandien kaip tik paprasčiau, kad man pristatytų mūsų kontramobilumo planą. Jis prasidėjo nuo... idėjos, kad reikia kurti bent jau inžinerinius parkus, jog turėtume priemonių prieš atėjimui blokuoti. Čia yra viena dedamųjų dalių. Tada tam tikruose regionuose yra planas melioracijos griovius versti prieštankiniais grioviais ir, aišku, minų pirkimas. Ta linija formuosis, nes mes jau 27 parkus turime, jie bus labai arti pasienio. Aišku, iš karto tų inžinerinių sprendinių nestatysime, bet būsime pasiruošę per kuo trumpesnį laiką. Ir noriu vasarą surengti pirmąsias pratybas, įvertinti, kaip greitai mes būtume pasiruošę blokuoti priešą. Taip pat planuojame surengti konferenciją ir pristatyti savo planą bei išgirsti įvairių idėjų, ką dar galima papildomai padaryti, jei tos idėjos būtų tinkamos, jas galima integruoti į oficialų planą.

Šiame susitikime su varėniškiais ne kartą buvo paminėta visuotinė gynyba, kaip sako šaulių vadas – totalinė gynyba. Kokia ji Lietuvoje dabar yra, kokia jos projekcija?

Buvo daugiau žodžių nei darbų. O aš noriu mažiau kalbėti, bet daugiau padaryti. Pavyzdžiui, 2021 metais pradėjome atnaujinti Šaulių sąjungos įstatymą, nes pamatėme, kad Šaulių sąjunga, kur yra stipri paramilitarinė, gerai organizuota organizacija, bet jos žmonės ne iki galo yra integruoti į gynybos planus ir tik koviniai šauliai žinojo savo vietą. Dabar, kai buvo pakeistas įstatymas, atsirado komendantinė šaulių kategorija ir jie integruojasi, yra nekinetiniai šauliai, kurie irgi turi kažkur integruotis. Iki to buvo, kad šauliai rengia savo pratybas, programas ir dirba sau, o dabar pradėdame šaulius po truputį integruoti. Čia yra pirmas žingsnis į labiausiai organizuotos paramilitarinės struktūros integravimą į gynybos planus. Yra komendantūros, kurios dar labiau išplečia, tad komendantiniai šauliai, parengtas rezervas ir kiti pilietiniai asmenys jau turės, kur pasikreipti. Manau, kad jei turėsime užnugarį 20 tūkstančių žmonių, jau būtų visai neblogai...

Ne paslaptis, kad kiekvienoje pasaulio kariuomenėje yra tam tikra nebyli konkurencija tarp vienos rūšies kariuomenės ar kitos, Lietuvoje irgi tarp eilučių tai juntama – kariuomenė, savanoriai, šauliai. Kaip šita situacija?

Mano leitmotyvuose pagrindinė mintis yra ta, kad šauliai turi remti, atpalaiduoti kariuomenę nuo tų funkcijų, kurias žmonės gali padėti padaryti.

3

Savo akimis mačiau Charkove, kai senjoras su automatu patuliuoja ir saugo tiltą, kad jo neužminuotų. Kam tokioje situacijoje statyti profesionalų karį, jei tai gali atlikti žmogus, turintis bazinį įgūdį ir žinių, tai gali padaryti komendantinis šaulys arba parengto rezervo žmogus. Kariuomenė pagal NATO gynybos planus kausis su priešu didįjį karą. Tą dirbtinį supriešinimą jausdavau, bet tai yra neteisinga, nes kiek buvo situacijų, tokių kaip kovidas, migracija, tai nebuvo kariniai dalykai, bet reikėjo parodyti didžiulį organizuotos struktūros privalumą ir šauliai buvo pirmoje vietoje. Ir čia bus, nes gynyba yra ir civilinė gynyba, tas pats užnagaris, kur turi susiorganizuoti greitai, čia šauliai yra nepamainomi. Dėl to į partijos susitarimą įdėjome, kad ateityje bus 50 tūkstančių šaulių. Bus sunku pasiekti, bet dirbame prie to. Aš manau, kad tai reikia dekonfliktuoti ir matyti visa tai bendrame, visuotinės gynybos paveiksle.

Pokyčiai juntami ir dabar šaulių aprūpinimas gerėja, bet šiandien LŠS I rinktinės vadas Alytaus šaulių vadas Skirmantas Valatkevičius pasakė, kad sunkiausia kariauti su biurokratija, kariuomenė – pats biurokratiškiausias mechanizmas. Kaip suvaldyti šitą situaciją?

Šaulių sąjungos vadas nurodo, su kokiomis problemomis susiduria, o mes imame ir sprendžiame, skambiname, kalbame. Aš manau, kad tai padarysime.

Šiandien mokytoja, dirbanti Šalčininkų rajone, paklausė jūsų, ar ten atvyksite? Sakėte, kad atvyksite, jei reikės, bet čia kalba yra apie integralumą, kad vis dėlto nėra pasitikėjimo kai kuriais Lietuvos piliečiais... Ir ne tik jais, bet ir atvykstančiais į Lietuvą. Susidaro išpūdis, kad turime penktąją koloną ir ji šiuo metu yra didesnė.

Nenoriu to sieti su regionais, bet faktas, kad yra daugialypių problemų... Kita dalis yra Rusijos Federacijos, Baltarusijos piliečiai, kurie čia turi teisinį statusą. Bet kalbant apie savo piliečius reikia dirbti, ypač su jauna karta, ir ieškoti bendros, mus vienančios tapatybės, jiems siunčiant signalą, kad... nebus geriau, mes esame Europos Sąjunga, demokratija, esame nepriklausomi ir čia kurkime tą ateitį. Tai yra nuolatinis sunkus darbas. Negali metodiškai paimti ir izoliuoti, riboti, reikia eiti, kalbėtis, ieškoti sisteminių sprendimų, kad tuos žmones labiau integruotume į Lietuvą. »

5. Vizitas pafrontėje Ukrainoje (2023 m. rugpjūtis).

6. Lenkijos-Baltarusijos pasienyje.

Tą dirbtinį supriešinimą jausdavau, bet tai yra neteisinga, nes kiek buvo situacijų, tokių kaip kovidas, migracija, tai nebuvo kariniai dalykai, bet reikėjo parodyti didžiulį organizuotos struktūros privalumą, ir šauliai buvo pirmoje vietoje.

3-4. Krašto apsaugos ministras lankosi Lietuvos karinėse jūrų pajėgose (2024 m. balandžio 6 d.).

4

5

6

7

7. Po „Runway Run“ bėgimo su šauliais Lietuvos karo aviacijos bazėje Šiauliuose (2024 m. balandžio 13 d.).

Buvo daug kalbos apie ginklus, šauliai laukia savo ginklų, kurie yra pakeliui, čia didysis klausimas, ar šauliai galės tuos ginklus laikyti namie, ar kaip?

Jeigu Šaulių sąjungos tvarka leis turimus ginklus laikyti ne tik šaulių ginklinėse, bet ir turėti komendantinių šaulių, kurie turi tam sąlygas namuose, nematau problemų ir mums reikia judėti šita kryptimi. Ne tik šaulių kryptimi, bet ir karių savanorių kryptimi, kad įgūdį turintis pilietis, galintis apginti savo šeimą ir savo bendruomenę, galintis veikti komandoje, dalinyje, turėtų būti kuo arčiau ginklo.

Šaulių sąjungoje yra daug įvairių sričių profesionalų, tarp jų IT specialistai, dronų žinovai ir gamintojai, jūs įdomiai pasakojote apie dronų karo perspektyvą, galbūt net ir dirbtinis intelektas išitrauks. Kokį vaidmenį čia galėtų atlikti Šaulių sąjunga?

Mes dar truputį stringame su sprendimais, o šauliai jau remontuoja, renka, remia ukrainiečius, tokį vidinį centriuką turi. Mes planuojame padėti resursais, kad atsirastų dar daugiau dronų operatorių. Turime 100, tikslas – 1 000 per kelerius metus. Nereikia niekur nukreipti, jūs jau patys nusikreipiate, tik reikia, kad tas jūsų „know how“ būtų integruotas į mūsų gynybos planavimą. Aš pasiūliau, kad šaulių dronai, esant karinei padėčiai, būtų integruoti į kariuomenės vado pavaldumą, kad jūsų pavaldumas liktų ne tik pagalba Ukrainai, bet galėtų būti panaudotas komendantūrų veikloje, o gal kokiame nors mūšyje, žvalgyboje.

Jaunimo ugdymas. Neretai purtomasi atsakomybės ir dažniausiai ji tenka Šaulių sąjungai. Gal reikėtų didesnio bendradarbiavimo, kur vietos valdžia

paremia, ten atsiranda šaulių būreliai ir panašiai. Kaip reikėtų spręsti tuos dalykus?

Arba reikia įdiegti privalomąjį karinio parengimo ugdymą. Išgirdau idėją, kad reikia tokio parengimo bent pusei metų devintokams. Kai ateini su tokiomis idėjomis pas švietimo planuotojus, jie sako, kad vyresnių klasių vaikai jau patys renkasi kryptis, nevaržykime jų. Bet aš manau, kad reikia turėti įgūdį, suvokimą, pagrindus. Jei 9 klasėje padarysi privalomąjį karinį rengimą ar ką nors panašaus, būtų stipru. Per kadenciją nuėjome iki išgyvenimo ir parengimo įgūdžių, kurį tik šaulių dėka turime. Tai yra 3 dienos per metus, ne tiek daug, kiek turėtų būti. Aš manau, kad su švietimo ministru mes turėsime apie ką pasikalbėti..

Įdomiai nuskambėjo mintis apie brošiūrą arba net programėlę apie žinojimą, kaip elgtis dieną x, jei ji ateis. Koks yra tas planas?

Jis yra minimalistinis, bet, mano požiūriu, būtinas, žmonėms svarbu žinoti. Mintis paprasta – kelių lygmenų pilietinio pasipriešinimo rengimas – jau su įgūdžiais, rezistencijos kursais, čia yra šauliai, SOP (specialiųjų operacijų pajėgos – red. past.), bet šalia to einant į žemesnį intensyvumo lygmenį, į visuomenę, reikia žinojimo, bazinių dalykų, tai plačiai visuomenei yra mintis duoti tam tikrą vadovą, patarimų rinkinį, kaip turėti gynybos planą šeimoje, ką daryti, kokia kuprinė išgyvenimo, kokių produktų turėti, kokie išgyvenimo patarimai, kur klausyti pranešimų. Tokių elementarių patarimų, kad nebūtų keistų klausimų ir melagių. O programėlė būtų dar labiau sofistikuota priemonė, kuria galima perduoti dar daugiau informacijos, galbūt net kažkoks interaktyvumas, kai pildai pasiūlymus, registruoji kažką ir eini į priekį.

Žmonės apie tai daug kalba tarpusavyje, ar tenka pastebėti bendraujant, kad galimas karas yra didelė tema, nors realiai mažai kas žinoma. Ar gali krašto apsaugos ministras papasakoti, jei karas prasidėtų, kokia būtų jo pradžia?

Scenarijų yra begalė. Pirmiausia tikiu, kad jo nebus, mes atgrasysime vien dėl to, kad esame NATO nariai. NATO keičia strateginį planavimą, rimtai patys ruošiamės, bet scenarijų yra daug – nuo realaus konvencinio dydžio karo, kurį matome Ukrainoje, pasiruošimą tokiam karui jau matysime, žvalgyba Vakarų yra. Galbūt mažesnio konvencinio karo, nors jį pastebėsime, bet jis gali būti ribotas. Yra įvairių variacijų dėl hibridinio, kine- tinio-hibridinio, pusiau konvencinio-hi-bridinio, galbūt be tikslo okupuoti, bet patikrinti, kaip reaguoji, pažeminti, kur turėsi pats tvarkytis. Šitokius scenarijus turime atidirbti. Aš tikrai nespekuliuosiu, kuris gali būti, ruoštis reikia visiems.

Galiausiai palinkėjimas Lietuvos Šaulių sąjungai.

Mano širdyje vieta šauliams yra labai didelė, tai pajutau pradėjęs dirbti NSGK pirmininku. Šauliai yra tie, kurie dažnai už savo pinigus, aukodami savo laiką, darbą, šeimą, važiuoja į pratybas savaitgaliais, kai šeima nori, kad būtum su jais. Šauliai yra tie, kurie vienu ar kitu lygmeniu ruošiasi atlikti savo pareigą – kai ateis priešas, kautis su juo. Motyvacijos pra- sme šaulius vertinu kaip pavyzdį visiems, žinau, kad garsas apie Lietuvos šaulius eina labai plačiai, ne tik mūsų regione, Taivanas jau nori įsteigti panašią organi- zaciją. Tautos, visuomenės struktūruota ir organizuota jėga, kuri gali nuveikti labai daug. Tai jūs puikiai įrodėte per visas pastarųjų metų didžiausias krizes. x

Krašto apsaugos ministras LAURYNAS KASČIŪNAS

IŠSILAVINIMAS

- 2012 m.** Apgynė disertaciją „ES vidinės integracijos poveikis išorinei europeizacijai: Ukrainos ir Rusijos atvejų analizė“
- 2006–2012 m.** Doktorantūros studijos, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, socialinių mokslų daktaras
- 2004–2006 m.** Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, politikos mokslų magistras
- 2000–2004 m.** Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, politikos mokslų bakalauras

PAPILDOMA INFORMACIJA

- Pomėgiai**
Futbolas, knygos, žvejyba
- Kalbos**
Anglų, rusų, vokiečių

DARBO PATIRTIS

- 2024 m. kovas** Paskirtas krašto apsaugos ministru
- 2020–2024 m.** Seimo narys, Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas
- 2019–2020 m.** Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininko pavaduotojas
- 2016–2020 m.** Seimo narys
- 2012–2016 m.** Rytų Europos studijų centras, vadovas
- 2009–2012 m.** Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkės Irenos Degutienės patarėjas užsienio politikos klausimais
- 2007–2016 m.** Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, dėstytojas

Šeiminė padėtis
Vedęs, turi dvi dukras ir du sūnus

Gimimo data
Krašto apsaugos ministras Laurynas Kasčiūnas gimė 1982 m. sausio 8 d. Vilniuje.

VARĖNOS „AŽUOLO“ GIMNAZIJOS JAUNIEJI ŠAULIAI SAVAITGALĮ LEIDO TAKTINĖSE PRATYBOSE

Tekstas:
VARĖNOS „AŽUOLO“ GIMNAZIJOS JAUNOJI ŠAULĖ BARBORA BALCEVIČIŪTĖ

Nuotraukos:
VARĖNOS „AŽUOLO“ GIMNAZIJOS JAUNŲJŲ ŠAULIŲ VADOVĖ RITA LYSENKO

Žvarbų balandžio šeštadienio rytą būrys atkakliausių Varėnos „Ažuolo“ gimnazijos jaunųjų šaulių išvyko į savaitgalio stovyklą Marcinkonyse. Įsikūrę bazėje, Marcinkonių daugiavoniuose centre, startavo su taktinėmis lauko pratybomis. Naudodami dažasvydžio žymeklius vykdė lauko taktines pratybas, kurių metu jaunieji šauliai mokėsi individualaus judėjimo mūšio lauke, kovinės rikiuotės, nebylaus valdymo signalų, įveikti kliūtis, reaguoti į efektyvią ugnį, užimti pasalą, „šukuoti teritoriją“. Mokėsi planuoti komandinius veiksmus gavus įvairias užduotis.

- 1-2. Mūšiu pasirėngę!
3. Amunicija.
4. Orientyras.
5. Topografijos užduotis.
6. Pirmoji pagalba.
7. Naktinio žygio be telefonų maršrutas.

Vėliau vyko paskaita, kurios metu susipažino su taktinės medicinos teikimo fazėmis ir veiksmais jose. Jaunieji šauliai paskaitos metu įgytas teorines žinias pritaikė praktiškai. Tarp užduočių buvo amputuotų galūnių tvarstymas, šautinių žaizdų tamponavimas, dubens lūžių identifikavimas ir, žinoma, masyvaus kraujavimo stabdymas turniketais. Neatsiejama mokymų dalis – atsakingas sužeistojo kortelės pildymas ir paruošimas evakuacijai. Užduotis sunkino imituojama taktinė aplinka: tamsa, oro pavojus, apšaudymai, sužeistųjų dejonės.

Patobulinę teorines topografijos žinias vidurnaktį jaunieji šauliai pradėjo naktinį orientacinį žygį, kurio metu įveikė beveik dvi dešimtis kilometrų. Orientuotis tamsiuoju paros metu (telefonai liko bazėje), pagal pateiktas koordinatas surasti visus nurodytus taškus, pasitelkus radijo stoteles vykdyti MEDEVAC ir kontakto raportus štabui laiku – užduotis ne iš lengvųjų. Bet jaunieji šauliai mokosi ir išmoksta.

Savaitgalį jaunieji šauliai leido ne tik mokymais, bet ir intelektualiai: dalyvavo proto mūšyje bei leido laisvalaikį žaisdami stalo žaidimus.

„Tokios stovyklos labai reikalingos, nes praktikuoti ypač svarbu ir reikalinga norint turėti ne tik teorines, bet ir praktines žinias bei įgūdžius. Užduočių įvairovė suteikė galimybę ne tik mokytis ir praktikuoti įprastose situacijose, glūdinti šaudymo padėtis, bet ir išeiti iš komforto zonos bei išbandyti save“, – sakė mokymus stovykloje padėjusi organizuoti LŠS Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių 1-osios rinktinės neformalaus švietimo mokytoja leva Uselytė.

Varėnos „Ažuolo“ gimnazijos jaunieji šauliai nuoširdžiai dėkoja Marcinkonių daugiavoniuose centro direktorei Linai Černiauskienei už ne vienus metus besitęsiančią bendrystę ir LŠS Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių 1-osios rinktinės štabui už suteiktas priemones. x

„Tokios stovyklos labai reikalingos, nes praktikuoti ypač svarbu ir reikalinga norint turėti ne tik teorines, bet ir praktines žinias bei įgūdžius.“

MEILĖ LIETUVAI

Tekstas:
VILMA KAVA (ČIKAGA)

Nuotraukos:
PATEIKĖ DANUTĖS ČESNAVIČIUS DUKRA
LOLITA IR LŠSI GARBĖS ŠAULĖ ZITA BAGDŽIUS

Išėivijos šauliai puikiai prisimena savo brolių Juozą Mikulį, gimusį 1917 metais Didžiojoje Britanijoje, išėjusį 2020 metais garbingo 103 metų amžiaus. J. Mikulis į Šaulių gretas įstojo 1934-aisiais, būdamas šešiolikos. Buvo LŠS Garbės šaulys, LŠS Išėivijos Garbės narys, Vlodo Putvinskio-Pūtvio klubo narys, ilgametis Išėivijos šaulių vado pavaduotojas ir Klaipėdos jūrų šaulių kuopos vadas.

1. Danutė Česnavičius švenčia devyniasdešimties metų jubiliejų „Kunigaikščių užėigoje“.

5

1

Danutė sako gimusi 1933 metais, pačią svarbiausią Lietuvai dieną – vasario 16-ąją.

2. Gen. Teodoro Daukanto jūrų šaulių kuopos šauliai Švenčiausiosios Mergelės Marijos Gimimo parapijos bažnyčioje, Marquette Park. Danutė Česnavičius stovi pirmoje eilėje per vidurį.

Prasmingi metai, kovojant už Lietuvos nepriklausomybę ir ją stiprinant, puoselėjant šauliškas vertybes.

Kartu su ilgamete šaule išėivijoje Zita Bagdžius mes pakalbinome dvi garbingo amžiaus Išėivijos šaules, užrašydamos jų istorijas ir prisiminimus.

Gen. Teodoro Daukanto jūrų šaulių kuopos šaulė Danutė Česnavičius šių metų vasario 16 dieną šventė gražią devyniasdešimties metų sukaktį.

Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės šaulė, LŠSI Garbės šaulė Z. Bagdžius kalbėjosi su Stase Rudokas, ilgamete Šaulių sąjungos išėivijoje nare. Staselė nemėgsta ir nenori skaičiuoti metų, ji turi nuostabią atmintį ir mėgsta pasakoti. Tad mes tik pasakysime, kad laukiame jos ypač gražaus jubiliejaus.

KUR DUKROS, TEN NAMAI

Danutė Česnavičius gyveno Kaune, buvo inžinierė ir dirbo pagal specialybę. Pirmą kartą į JAV atvažiavo 2000 metais, į dukros Odetos vestuves. Abi Danutės dukros, Lolita ir Odeta, jau buvo įsikūrusios aplink Čikagą.

Danutė sakė, kad norėjo aplankyti dukras, pamatyti, kaip jos gyvena, taip pat pakeliauti po tolimąją Ameriką. Vėliau dar sugrįžo į Lietuvą, bet apsisprendė būti su dukromis. „Kur vaikai, ten ir namai“, – sako D. Česnavičius. Ji džiaugiasi, kad dukros labai geros, ir joms smagu būti kartu.

2

Šių metų vasario mėnesį D. Česnavičius šventė devyniasdešimties metų jubiliejų. Gen. Teodoro Daukanto jūrų šaulių kuopos šauliai, draugai ir dukros surengė šventę lietuviškame restorane „Kunigaikščių užėigoje“.

Danutė sako gimusi 1933 metais, pačią svarbiausią Lietuvai dieną – vasario 16-ąją. Tėveliai turėjo prie pat Kauno ūkį, plytinę Rokeliuose. Augo dviese su broliu Klemensu, bet šis jaunas mirė.

Kai atvažiavo į Ameriką, buvo 67 metų amžiaus. Atrodytų, tai svarbus apsisprendimas pakeisti šalį vyresnio amžiaus, bet Danutė sako, kad jai nebuvo problemos. Yra daug keliavusių Europoje, jai įdomios naujos šalys ir vietos, tad nuspręsti nebuvo sunku. „Apsidairiau, pasilikau ir esu patenkinta“, – sako Danutė. Gyveno pas vieną dukrą, pas kitą, vėliau įsikūrė atskirai.

Danutės draugės šaulės pakalbino stoti į sąjungą ir ją. Tuo metu ji gyveno Brighton Park, eidavo į lietuvišką mišias bažnyčioje, kurias aukodavo kunigas Jaunius Kelpšas. Danutė buvo ilgametė choristė Lietuvoje, tad, persikėlus į Ameriką, giedojo Brighton Park bažnyčios chore, kuriam vadovavo Algimantas Barniškis, su maestro buvo pažįstami dar iš Lietuvos.

Per bažnyčios veiklą Danutė susipažino su daugiau žmonių, kurie priklausė Šaulių sąjungai išėivijoje. „Organizacijoje buvo mano draugės, man pasirodė, kad ten irgi bus vietos man“, – prisimena Danutė.

Moteris davė priesaiką ir tapo Teodoro Daukanto jūrų šaulių kuopos šaule. „Mane ten myli, esu patenkinta“, – sako moteris.

Dukra Lolita sako, kad mamai visada patiko bendrauti, mėgo žmones ir keliones, turėjo daug pažįstamų ir draugų. Danutė eidavo į Šaulių renginius, Vasario 16-osios minėjimus, sutampančius su gimimo diena, taip pat Valentino dieną, moteris džiaugsmingai prisimena šventes.

Dukra Lolita sako, kad ją taip pat šauliai daug kartų kvietė prisijungti, nes vis dalyvaudavo renginiuose su mama, atveždavo, pabūdavo kartu. Tačiau nebuvo laiko, užimtumas didelis, mokėsi ir dirbo, neapsisprendė prisijungti, dalyvavo per mamą.

Devyniasdešimties metų jubiliejaus proga Danutė kartu su dukra Lolita ir drauge Dalija išvyko į kruizą, keliavo į Karibų salas, Bahamas, Jamaiką, Kaimanus. Meilė kelionėms nepasikeitė, tai jau buvo trečias moters kruizas. Kol buvo stipresnė, nuolat keliavo po Ameriką su grupėmis ar draugais.

Dabar Danutės veikla tapo kiek ramesnė, daugiau laikosi namų, ją nuolat lanko dukros Lolita ir Odeta bei draugės šaulės.»

Iki rusų traukinio likus parai, šeima pasiryžo dar vienam pavojingam žygiui: perplaukti į kitą Elbės pusę – JAV kontroliuojamą Vokietijos zoną.

3. Marquette Park apylinkės komiteto moterys gimtadienio proga sveikina Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės šaulę Staselę Rudokas, ji stovi pirmoje eilėje.

3

GYVENIMAS – DIDELĖ KELIONĖ

Dar prieš trisdešimt metų Čikagos Marquette Park apylinkės gatvėse buvo galima išgirsti lietuvišką kalbą: čia daug lietuvių gyveno, buvo lietuviškos mokyklos, parduotuvės, restoranai, ligoninė. Būsimoms kartoms išliks nuostabi bažnyčia, parke paminklas lakūnams Dariui ir Girėnui.

Deja, laikas nesustoja, vieni persikėlė kažkur kitur gyventi, kažkas mirė, išsimokslinęs jaunimas kuria savo gyvenimą ten, kur jam patogiau.

Ne visi pakeitė savo gyvenamąsias vietas. Marquette Park senbuvė yra ponia Stasė Rudokas, sulaukusi labai garbingo amžiaus.

Pakalbinus mūsų gerbiamą Staselę lieka toks įspūdis: jos gyvenimas – didelė kelionė, pilna netikėtų įvykių, džiaugsmo ir skausmo, vargo, pavojaus, kartais susipindavo viskas kartu.

Stasė Rudokas gimė tarpukario Lietuvoje Eržvilko miestelyje. Tėvai savo žemės neturėjo, tėvas dirbo pas dvarininką Goštautą, bet vaikus stengėsi išmokslinti.

Baigiant Staselei gimnaziją vienas po kito mirė tėvai, vienas brolis armijoje, kitas žuvęs, tad ji liko gyventi pas svetimus žmones, ištekėjusi už vieno jų sūnaus, tapo šeimos nariu Tauragės mieste.

Sukrėtimų metai buvo ir visai Lietuvai, žudynės, trėmimai, viena okupacija keitė kitą. Artėjant rusų armijai, traukiantis vokiečiams, Staselės naujoji šeima pasikinkė Širmj, susikrovė į vežimą ir patraukė į Vakarus krintant rusų bomboms. Matė, kaip degė Tauragė. Kelias buvo pilnas pabėgėlių, pėsčių ir važiuotų, rusai apšaudė iš lėktuvų, žmonės nespėjo slėptis pakelėse, aplink – kritę arkliai ir žuvę žmonės.

Staselės šeimai pasisekė: nukeliavo beveik iki Elbės, čia, Vokietijoje, juos pavijo rusų armija. Pabėgėlius, tarp kurių buvo įvairių tautybių žmonių (ukrainiečių latvių, estų, lietuvių), rusai laikė saviškiais, apgyvendino vokiečių apleistuose namuose, netgi davė karvutę, atėmę iš vokiečių ūkininkų.

Taip pabėgėliams gyvenant atėjo žinia, kad artimiausioje geležinkelio stotyje yra traukinys į Ukrainą. Didelė grupė žmonių, ukrainiečių, Baltijos šalių gyventojų, iškeliavo.

Po kiek laiko lietuviai gauna nurodymą susirošti kelionei traukiniu – grąžins į Tėvynę. Bet šie jau buvo gavę žinią, kad traukinys su pabėgėliais nesustojo nei Ukrainoje, neužsuko arčiau Lietuvos, nukeliavo tiesiai už Uralo.

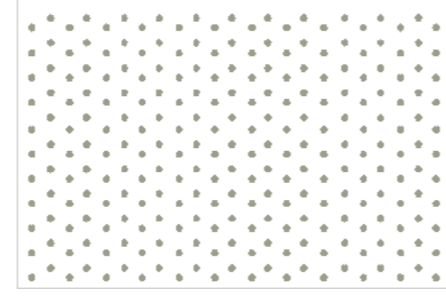
Iki rusų traukinio likus parai, šeima pasiryžo dar vienam pavojingam žygiui: perplaukti į kitą Elbės pusę – JAV kontroliuojamą Vokietijos zoną. Žmonės žinojo, kad yra valtininkas, kuris už tam tikrą mokestį

perkelia į kitą krantą. Vakare su būtiniausiaisiais daiktais krepšeliuose dvylika žmonių jau sėdėjo susigūžę valtyje.

Ponia Stasė sako, kad mintyse prašė Dievo pagalbos. Aukščiausiasis padėjo: pradėjo pūsti stiprus vėjas, apsiniaukė dangus, pradėjo stipriai lyti. Rusų patuliai, jodinėję pakrante, negalėjo matyti, kas darosi upėje. Pasiekę krantą bėgliai suklopo padėkos maldai. Čia jų laukė žmogus, kuris padėjo pasiekti pabėgėlių stovyklą.

Šeimai nebuvo sunkumų patekti į JAV, kur buvo gimęs vyro tėvas. Išmokusi anglų kalbą, Staselė dirbo to meto garsios kompanijos „Spiegel“ įstaigoje iki pensinio amžiaus.

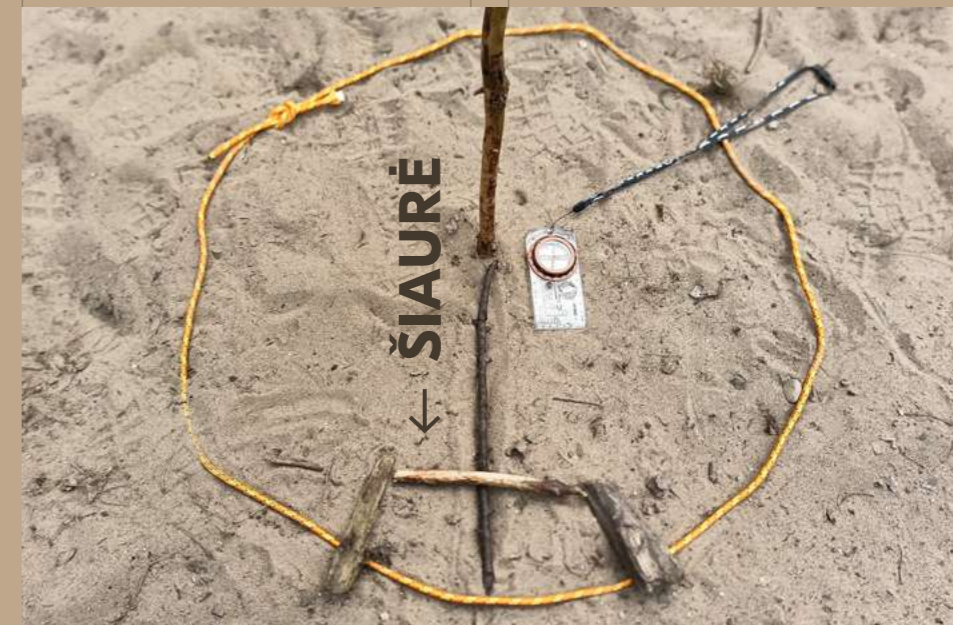
1950–1954 metais įsitraukė į lietuviškų organizacijų veiklą, visada buvo aktyvi dalyvė. Dainavo Vyčių, Švč. Mergelės Marijos bažnyčios choruose 30 metų. Staselė niekada nepamiršo artimųjų, likusių okupuotoje tėvynėje, teikė materialią pagalbą. x

PAPRASTI BŪDAI, KAIP ORIENTUOTIS BE KOMPASO

Tekstas ir nuotraukos:
EDUARDAS KLIMENKA,
GABRIELIUS E. KLIMENKA
#KLIMENDKA

Įsivaizduok situaciją: esi kažkur miškuose, pametei visą savo įrangą, kaip rasti civilizaciją? Gebėjimas orientuotis su kompasu yra svarbus išgyvenimo įgūdis. Ne ką mažiau svarbus gebėjimas orientuotis be kompasu ir žemėlapiu. Į tokias situacijas galime patekti bet kurią akimirką.

1

1. Vienas iš tikslesnių orientavimosi metodų yra krypties nustatymas pagal šešėlį. Šiam metodui reikia skirti porą valandų, reikia giedro dangaus, 1 metro ilgio lazdos, poros akmenukų ir šešėlio.

Gal teko matyti filmą „Jungle“ („Džiunglės“, 2017 m. rež. Greg McLean), kuriame pasakojama tikrais faktais pagrįsta istorija, nutikusi 1980 metais. Keliautojas Yossi Ghinsbergas pasimetė nuo grupės Bolivijos džiunglėse ir mėnesį ieškojo civilizacijos. Jis neturėjo nei kompasu, nei kitų prietaisų, tad savo jėgomis ieškojo kelio į išsigelbėjimą. Vienas iš pirmų dalykų, ką turėjo padaryti Yossi, – susiorientuoti, kurioje pusėje yra artimiausia gyvenvietė.

Trumpai pristatysime kelis būdus, kaip galima susiorientuoti be kompasu ir rasti apytikslę kryptį, kuria turėtum judėti. Kodėl ji apytikslė? Nes gamta nesinaudoja kompasu, tad visada įmanoma (ne)didelė matavimų paklaida. Pavyzdžiui, daug kas girdėjo, kad skruzdėlynai paprastai būna pietinėje medžio pusėje, tačiau skruzdėlės savo būstą statosi ten, kur daugiau saulės šviesos, ir radęs skruzdėlyną žinosi, kad jis greičiausiai nėra šiaurinėje medžio pusėje, nes ten visada yra šešėlis. Tad norėdamas tikslumo turėtum pasitelkti dar bent kelis gamtinius objektus, pavyzdžiui, pavienio medžio lapija dažnai būna didesnė pietinėje pusėje, bet čia irgi yra savų niuansų. Taigi, turi jau du orientyrus, jie gali tau kiek tiksliau padėti nustatyti kryptį.

ŠEŠĖLIS
Vienas iš tikslesnių orientavimosi metodų yra krypties nustatymas pagal šešėlį. Šiam metodui reikia skirti porą valandų, reikia giedro dangaus, 1 metro ilgio lazdos, poros akmenukų ir šešėlio. Matuoti pradama apie valandą prieš vidurdienį. Lazda įsmeigiama į žemę taip, kad tarp jos ir žemės susidarytų 90 laipsnių kampas. Aplink lazdą apibrėžiamas apskritimas taip, kad lazdos šešėlio galas liestų apskritimo kraštą. Šešėlio galas pažymimas padedant akmenuką. Saulei kylant į zenitą (t. y. aukščiausią tašką dangaus skliaute), lazdos šešėlis pradeda trumpėti. Po vidurdienio, saulei pradėjus leistis, šešėlis ilgėja. Kai šešėlio galas vėl pasiekia nusibrėžto apskritimo kraštą, ši vieta pažymima. Nuo vieno akmens iki kito braukiama tiesi linija. Liniją dalijame į dvi lygias dalis, t. y. surandame centrą. Tai bus mūsų krypties rodiklis. Lazdos kryptis, einanti per linijos centrą, rodytų šiaurės ir pietų liniją. Šešėlis šiuo atveju rodo šiaurės pusę. Minusai: ilgai trunka; nubrėžus neidealų apskritimą galima didelė paklaida; reikia tinkamų oro sąlygų. Tęsinys 20 psl. »

NATO

FONETINĖ ABĖCĖLĖ, KODAI IR SIGNALAI

Galimybė komunicuoti ir būti suprastam turi didelę reikšmę gyvenimo iššūkiuose. Įsivaizduokite, pavyzdžiui, kad jūs paskelbėte numušto lėktuvo piloto paiešką ir gelbėjimo operaciją su sraigtasparniu. Tiksliai komunikacijai užtikrinti NATO naudoja gerai žinomus formatus. NATO standartizavimas leidžia įvairių tautų pajėgoms bendrauti kiekvienam suprantama kalba.

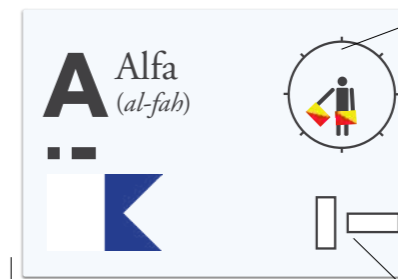
Kai kurie standartai matomi ir naudojami tiek civilinėms, tiek karinėms reikmėms. „Bravo Zulu“, įprastai signalizuojant laivyno vėliavėlėmis jūroje, reiškia sąvoką „gerai padaryta“ (angl. „well done“). Susirašinėdami kariai, pavyzdžiui, elektroniniais laiškais, gali tiesiog parašyti „BZ“. Gerai padaryta.

FONETINĖ ABĖCĖLĖ (Phonetic alphabet)

NATO abėcėlė pradėta naudoti 1956-aisiais ir po kelerių metų įsitvirtino kaip universali fonetinė abėcėlė karinių pajėgų, civilių ir radijo mėgėjų komunikacijoje.

TARPTAUTINIS MORZĖS KODAS (International Morse Code)

Tai būdas koduoti raides, skaitmenis ar skyrybos ženklus kaip dviejų skirtingų signalų trukmės seką – trumpus ir ilgus impulsus. Taškai yra trumpi signalai, o brūkšniai – ilgesni signalai. Morzės kodas pradėtas naudoti ankstyvais 1890 metais radijo komunikacijai, kai dar nebuvo įmanoma perduoti balso.

SEMAFORAS (Semaphore)

Semaforas yra sistema, kurioje asmuo siunčia informaciją nuotoliu naudodamas rankose laikomas vėliavėles – priklausomai nuo to, kaip jos laikomos. Signalizuotojas laiko vėliavėles skirtingose pozicijose, o tai reiškia raides ir skaičius.

SKYDELINIS SIGNALIZAVIMAS (Panel signalling)

Skydeliai yra vizualiniai signalai, kuriais siunčiamos paprastos žinutės orlaiviams. Naudodamos ribotą kodą, sausumos pajėgos gali siųsti žinią, pavyzdžiui, prašydamos medicininio tiekimo.

SIGNALINĖS VĒLIAVOS (Flaghoist communication)

Laivyboje vėliavos naudojamos kaip signalai žinutėms perduoti. Tai greitas ir tikslus būdas perduoti informaciją dienos šviesoje.

Skaičiai

1	One (won)		
2	Two (too)		
3	Three (tree)		
4	Four (fow-er)		
5	Five (fife)		
6	Six (six)		
7	Seven (sev-en)		
8	Eight (ait)		
9	Nine (nin-er)		
0	Zero (zee-ro)		

B Bravo (brah-voh) 	C Charlie (char-lee)
G Golf (golf) 	H Hotel (hob-tel)
L Lima (lee-mah) 	M Mike (mike)
Q Quebec (keh-beck) 	R Romeo (row-me-oh)
V Victor (vic-tah) 	W Whiskey (wiss-key)

D Delta (dell-tah) 	E Echo (eck-oh) 	F Foxtrot (foks-trot)
I India (in-dee-ah) 	J Juliett (jew-lee-ett) 	K Kilo (key-loh)
N November (no-vem-ber) 	O Oscar (oss-cah) 	P Papa (pah-pah)
S Sierra (see-air-rah) 	T Tango (tang-go) 	U Uniform (you-nee-form)
X Xray (ecks-ray) 	Y Yankee (yang-key) 	Z Zulu (zoo-loo)

SAULĖ

Turint laikrodį su rodyklėmis saulėtą dieną galima nustatyti šiaurę, o nuo jos ir kitas pasaulio kryptis. Šis metodas mažiau tikslus nei prieš tai aptartas. Kaip tai veikia: pasukame laikrodį taip, kad valandinė rodyklė rodytų į saulę. Braukiame liniją per centrą tarp valandų rodyklės ir 12 valandos žymens. Ši linija rodytų pietų kryptimi. Taip apskaičiuojant kryptį galima paklaida iki 25 laipsnių. Taip pat svarbu, kad laikrodis rodytų gamtinį laiką. Mūsų šalies gyventojus laikrodžių persukimas dukart metuose gali gerokai suklaidinti, todėl svarbu žinoti, kada vietovėje saulė būna zenite lygiai 12 valandą, ir pagal tai koreguoti nustatant kryptį pasitelkus laikrodį, t. y. jei saulė zenite būna ne 12 valandą, o 13, tuomet į saulę nukreipę valandų rodyklę pietų kryptį matysime tarp jos ir 13 valandos žymens. Modifikacija: neturint laikrodžio, tačiau žinant apytikslį laiką (arba tikslų, jei tavo laikrodis elektroninis), laikrodį galima nusipiešti ant lapo, o tada pagal jį nustatinti kryptį. Net jei dangus apsiniaukęs, galima maždaug suprasti, kur yra saulė, ir pagal tai nustatyti kryptį; paklaida bus didesnė, bet tai geriau nei nieko.

Minusai:

- didelė paklaida;
- reikia žinoti gamtinį laiką;
- reikia saulėtos dienos.

3

ŠIAURINĖ ŽVAIGŽDĖ

Naktį galima orientuotis pagal Šiaurinę žvaigždę. Apie tai rašėme anksčiau (žr. „Labiausiai paplitę mitai apie Šiaurinę žvaigždę“, „Trimitas“ 2022/8, P. 18–19), tad dabar tik priminsime, kad ji nėra ryškiausia dangaus žvaigždė, o ją rasti gali suradęs Didžiųjų Grįžulo Ratų samčio dvi kraštines žvaigždes ir nubraukęs įsivaizduojamą penkiskart ilgesnę liniją aukštyn. Ten rasi tokią neryškią žvaigždutę, kuri ir bus Šiaurinė.

Minusai:

- reikia giedro dangaus;
- Šiaurinė žvaigždė nuo šiaurės nukrypusi beveik pusę laipsnio.

SNIEGAS

Pavasarij, kai jau beveik nutirps sniegas, radę daubą, kurioje jo dar yra, nesunkiai galime nustatyti, kur yra šiaurinė daubos pusė. Paslaptis paprasta: sniegas greičiau nutirpsta šiaurinėje daubos pusėje, nes yra pašviečiama saulės. Pietinė pusė ilgiau būna šešėlyje, todėl ten ilgiau išsilaiko sniegas.

Minusai:

- didelė paklaida, nes dauba gali mesti didesnį šešėlį, apimantį rytinę ir vakarinę jos puses;
- veikia tik ankstyvą pavasarį.

3. Kaip tai veikia: pasukame laikrodį taip, kad valandinė rodyklė rodytų į saulę. Braukiame liniją per centrą tarp valandų rodyklės ir 12 valandos žymens.

4. Nepaisant to, kad turbūt kiekvienas esame girdėjęs, jog samanų auga šiaurinėje medžio pusėje, tiesa ta, kad samanų auga visur, kur tik joms patinka, ir nerodo šiaurės.

VĖJAS

Žiemos metu, esant snygiui, įsidėmėjęs, iš kurios pusės pučia vėjas, pažvelgęs į medžių kamienus, pamatysi, kad būtent iš tos pusės jie aplipę sniegu. Kaip tai veikia: pajudėjęs įsidėmėjęs, kad snygio metu vėjas pučia iš vakarų. Pametęs kompasą, pažvelgi į medžius, ten, kur sniegas, – vakarų kryptis.

Minusai:

- reikia tinkamų oro sąlygų;
- vėjo kryptis gali pakisti keliskart per dieną;
- labai didelė paklaida.

SAMANOS

Jei pasiklydai, būtinai žiūrėk į samaną, nes žalia spalva ramina. Nepaisant to, kad turbūt kiekvienas esame girdėjęs, jog samanų auga šiaurinėje medžio pusėje, tiesa ta, kad samanų auga visur, kur tik joms patinka, ir nerodo šiaurės. Tai yra mitas, kuriuo vadovaudamasis gali pasiklysti tiek, kad atsiklysti nebepavyks. x

4

IŠPRIEVARTAUTA ŽEMĖ

KAIP BUVO SUNAIKINTA RYTŲ PRŪSIJA

Tekstas:
VYTARAS RADZEVIČIUS

Nuotraukos:
ŽYGMANTAS BURŽINSKAS,
VYTARAS RADZEVIČIUS

2018 metais su bičiuliais baidarėmis plaukėme nuo Kauno hidroelektrinės iki Pervalkos. Upėje didelės laivybos nebuvo, bet nuo Smalininkų įgijome palydovų. Anapus Nemuno keturračiu dieną naktį mus sekė rusų pasieniečiai. Tyrinėjome vieni kitus žiūronais. Tai dar labiau sustiprino įspūdį, kaip arti Mordoro esame. Karaliaučiaus krašte esu buvęs vieną kartą. Ir manęs nė akimirksniu neapleido jausmas, kad tai išprievartauta žemė. Sumaitota, sugriauta, sunaikinta. Natūrali rusų pasaulio iliustracija.

1. Kaukėnai.

7

2

SPROGIMĄ SUKĖLUSI KNYGA

Kartą į rankas pakliuvo rusiška knyga „Rytų Prūsija sovietinių persikėlėlių akimis“. Jos autoriai – Karaliaučiaus universiteto istorikai, kuriems vadovavo istorijos mokslų daktaras Jurijus Kostiašovas. SSRS perestroikos ir viešumo metais istorikai rengė ekspedicijas po Karaliaučiaus kraštą ir surinko prisiminimus iš pirmųjų persikėlėlių lūpų. Nieko nuostabaus, kad knyga pirmiau buvo išleista Vokietijoje 1999 metais – Rusijoje ji buvo nepageidaujama. Visgi ir šioje šalyje 2002 metais ji išvydo dienos šviesą. Išleista Sankt Peterburge, knyga sulaukė aršaus puolimo: kaltinimų Tėvynės išdavystę, panieka Antrojo pasaulinio karo aukoms ir t. t. Leidinys „Naš sovremennik“ apibendrinio: „Knyga nuo pirmos iki paskutinės eilutės persunkta antivalstybinės, antipatriotinės dvasios.“ Kas gi taip nepatiko knygoje?

KO RUSAI VAŽIAVO Į RYTŲ PRŪSIJĄ?

1946 metų balandžio 7 dieną SSRS Aukščiausiojo Sovieto Prezidiumo įsaku buvo suformuota Kenigsbergo sritis (vėliau pervadinta Kaliningradu). Pirmaisiais sovietų gyventojais Karaliaučiuje tapo demobilizuoti kariai, kuriems teko geriausi vokiečių palikimo kąsniai. Taip pat prasidėjo SSRS piliečių verbavimas kraustyti gyventi į Karaliaučių. Didžiausias spaudimas važiuoti į Rytų Prūsiją buvo komunistams. Kita naujųjų gyventojų dalis – repatriantai. Žmonės, kurie buvo išvežti dirbti į Vokietiją. Taip pat iš Rusijos siunčiami įvairių sričių specialistai.

3

Visgi didžiausių persikėlėlių dalį sudarė užverbuoti žmonės – po SSRS pasklido didelis skaičius verbuotojų, kurie visokiais būdais vertė kraustyti gyventi į Rytų Prūsiją. Buvo žadamos lengvatos, finansinė parama, galimybė apsigyventi vokiečių paliktuose butuose ir namuose. Dažnai pasitaikantis naratyvas – Rytų Prūsijoje šilta, nereikės vaikščioti su kailiniais ir bus galima pavalgyti žuvies. „Mes silkės valgome, kiek norime ir net jų galvas išmetame“, – laiškuose rašydavo jau įsikūrusieji Karaliaučiuje. Tiesa, daugelis persikėlėlių tikėjosi pagyventi kelerius metus ir grįžti į savus kraštus.

KELIONĖ PER LIETUVĄ

Vieni važiuodavo į Rytų Prūsiją kaip stovi, kiti – su manta. Būta ir nerimo. Michailas Ivanovas iš Gomelio prisimena: „Verbuotojai rekomenduodavo daiktų neimti. Nes buvo neaišku, kaip nuvažuosime, kadangi Lietuvoje, būdavo, apšaudydavo traukinius.“ Traukiniai, riedėję į Karaliaučių, būdavo saugomi. Ivanas Babenko prisimena: „Ešelono priekyje kulkosvaidis, gale kulkosvaidis, kai važiovome per Lietuvą.“ Jekaterina Morgunova: „Lietuvoje ilgai stovėjome. Ten kažkokiame tunelyje bėgus išrinko, tai mes ir laukėme. Keturias dienas. Kai prie Lietuvos artėjome, mums liepė 9 valandą vakaro duris užsidaryti, niekur iš vagonų neiti, jei kas bėsis – neatidaryti, vyrams patarė kirvius prie savęs laikyti. Bet niekas nepaaiškino, ko bijoti.“ O bijojo sovietai kaip velnias kryžiaus Lietuvos partizanų.

4

Lietuvoje, dažniausiai Kaune, ešelonai iš Rytų stovėdavo ilgiau. Naktimis traukinius apmėtydavo akmenimis. Marija Kidrasova prisimena: „Kai tik traukinys sustojo, visi puolė prie vandens. Lietuviai mūsų prie šulinių neleido, sakė, kad rusai yra blogi.“ Sergejus Ignatjevas pasakojo: „Kai stovėjome Kaune įsiminė, kad gatve vedė 150 žmonių, vyrų ir moterų. Tai lietuvius iškeldino, vedė į traukinius.“ Taip rusai savo akimis galėjo pamatyti trėmimus. Kitus stebino patogumai: „Kaune mus nuvedė į pirtį. Nustebino patogumai. Pas mus mieste buvo paprasta pirtis, o čia – dušai, vonios.“

GALVIJAI ANT PARKETO

Kuo anksčiau atvažiuodavai – tuo geresnį būstą galėjai gauti. Atvykėlius veždavo po miestus ir kaimus, priveždavo prie namo ar buto ir klausdavo: „Patinka? Imki!“ Kiek vėliau gyvenamųjų patalpų pradėjo trūkti ir didesniuose butuose atsirado „komunalkės“ – į juos susikeldavo po kelias šeimas.

Vėliau buvo įvesta orderių sistema. Rasti padorių gyvenamąją vietą buvo vis sunkiau – dažnai butai būdavo apiplėšiami, išgrobstyta santechnika, baldai, langai, durys ir parduodama juodojoje rinkoje. „Komunalkėse“ duris ar medinius baldus vogdavo vieni iš kitų – sukūrendavo.

Ne vienas persikėlėlis prisimena, kad aiškiai supratęs – atvažiuo į Vakarų Europą. Anatolijus Karandejevas pasakojo: „Rusijoje gyvenome mediniuose namuose.“

5

O čia atvykę patekome kaip į pasakų šalį: parketinės grindys, koklių krosnys, dažytos sienos. Dažai tada buvo retenybė. Rusijoje iki tol aš nebuvau matęs dažų.“

Andrejus Čiubarevas prisimena: „Užėjom į vieną didelį namą, kur jau gyveno persikėlėliai. Pirmame aukšte stovėjo karvės ir arkliai, antrame – kiaušės ir avys. Trečiame, kur anksčiau tarnai gyveno, įsikūrė patys. Klausiam: „Kaip gyvenate?“ O jie sako: „Gerai! Net galvijai ant parketo gyvena!“

Greitai pradėjo trūkti malkų – persikėlėliai degino viską, kas dega. Taip namai būdavo „nurengiami“. Pasakojama, kad Karaliaučiuje likę vokiečiai buvo pastatę rusams medinius lauko tualetus. Trumpai jie stovėjo – sukūreno pietums.

Maisto taip pat trūko. Dažnas persikėlėlis prisimena, kad važiuodavo į Lietuvą ir keisdavo savo geriausius daiktus į bulves. Automobilius tokioms kelionėms išskirdavo valdžia. Situacija kiek pagerėjo 1947 metais, kai kolonizatoriai užaugino pirmą derlių.

Vokiečiai šienaudavo pievas šienai tris kartus per metus. Kai atsikraustė sovietai, šienavimas krito iki vieno karto. Arba visai nebebuvo ko šienauti. Pirmaisiais arimais buvo sumaitota Rytų Prūsijos melioravimo sistema. Pasakoja Agnija Busel: „Derlinga žemė buvo pačiame paviršiuje. Pagal mūsų specialistų nurodymus paleidome plūgus 25 centimetrus gilyn ir pasiekėm tai, kad kai kur net žolė nustojo augti. Be to, sunaikinome visą drenažo sistemą – vaikščiojome po laukus, rinkome vamzdelius

ir mesdavome juos į šulinius. O šulinius, kur subėgdavo visi upeliukai – užkasėme.“ Buvusio „Vokietijos aruodo“ derlingumas katastrofiškai sumažėjo.

Karaliaučius miestą užplūdo... karvės. Kas įstengė, pirkdavo jas Lietuvoje (ten kainos buvo mažesnės) ir laikydavo miesto kiemuose, malkų pašūrėse. Kiti įgindavo karves į garažus, rūsius ir butus. Karvės net išmoko lipti laiptais.

KRAŠTO RUSIFIKACIJA

1946 metais pradėta keisti miestų ir gyvenviečių pavadinimus. Kolonizatoriai prisimena, kad tai buvo nelengva užduotis – reikėjo pakeisti šimtus ir tūkstančius pavadinimų. Buvo sudarytos pavadinimų keitimų komisijos. Kaip pervardindavo? Klausia gyventojų, o šie atsako – pas mus Rusijoje rajone buvo toks ir toks kaimas. Tai gal taip ir pavadiname. Arba vairuotojas, pamatęs prie gyvenvietės didelius paparčius, siūlo pavadinti ją Paporotnoje. Kitoje gyvenvietėje turėjo apgyvendinti mordvius – pervadino į Mordovskoje. Didesni miestai gavo SSRS didvyrių vardus – Gusevas, Černiachovskas. Arba karinius – Krasnoznamenaskas, Gvardeiskas. Tas pats laukė ir gatvių – taip Getės gatvė virsdavo Puškino.

Užplūdus Rytų Prūsiją sovietams, 1947 metais Stalino įsaku pradėtas likusių vokiečių iškeldinimas į Rytų Vokietiją. Tai, be kita ko, lėmė lobių ieškojimų bangą. Palikdami gimtinę vokiečiai dalį turto

6

užkasdavo prie savo namų. Dalis daiktų ir vertybių buvo paslėpta 1944 metais, artėjant Raudonajai armijai ir tikintis, kad tai tik laikina evakuacija. Naujieji Rytų Prūsijos šeimininkai puolė kasinėti visur ir viską, griauti rūsių sienas, tikėdamiesi surasti indų, stalo įrankių ar šiaip brangesnių daiktų.

Šiame straipsnyje panaudotos Merkinės muziejaus direktoriaus, šaulio Žygimanto Buržinsko Karaliaučiaus krašte darytos nuotraukos. Jos daugiau nei žodžiai pasako, kas liko iš klestėjusios Rytų Prūsijos, kai ji tapo rusų pasaulio dalimi. x

7

- 2. Gross Engelau.
- 3. Klein Schonau.
- 4. Tarava.
- 5. Joneikiškiai.
- 6. Gerduva.
- 7. Eitkūnai.

SPARNUOTIEJI ŠAULIAI (I)

1

8

Tekstas:
ANDRIUS JONUŠAS

„Trimitas“ pradeda skelbti
straipsnių ciklą, skirtą Lietuvos
šaulių sąjungos aviacijai.

1. Julijonas Kumpikevičius
(kairėje) prie savo lėktuvo
„Letov Š-18“ „Šmolik“.

2. Sklandytuvus „RRG Zögling“
„Memel“. 1931 m. rugsėjo 9 d.

Oficialiai Šaulių sąjungos aviacijos būrys buvo įsteigtas 1936 metais Kaune, tačiau šaulių aviacija pirmuosius žingsnius žengė Klaipėdoje.

Tarpukario Lietuvoje įvairiose karinio apmokymo pratybose šauliai daugiausia būdavo pėstininkai, taip pat buvo dviratininkų ir raitininkų. Klaipėdoje šauliai buvo įsigiję burinę jachtą „Šaulys“, o aviacijos entuziastai pasistatė sklandytuvą ir bandė sklandyti. Praėjus keletui metų šauliai išvystė išties įspūdingą aviacinę veiklą Kaune. Čia jie ne tik sukonstravo sklandytuvus, bet įsigijo ir to meto moderniausių, mokymui skirtus lėktuvus, sukūrė visą reikalingą bazę, subūrė ir išugdė specialistų komandą. Galima drąsiai teigti, kad ano meto šauliai veikė visose dimensijose, t. y. ant žemės, vandenyje ir ore.

Aplinkybių paskatintas, pasidomėjau Šaulių sąjungos aviacijos istorija. Šaulių aviacinė veikla buvo trumpa, bet intensyvi ir turininga. Radau išties daug informacijos Lietuvos ir išeivijos spaudoje, Lietuvos aviacijos muziejuje, Lietuvos centriniam valstybės archyve bei privačiose kolekcijose. Nuoširdžiai dėkojame Eugenijui Raubickui ir Vytautui Vainauskui už tai, kad pasidalijo savo sukauptą informaciją.

Teko garbės susipažinti ir pabendrauti su Lietuvos karo lakūnu, aviacijos veteranu, tuomečiu Kauno aviacijos veteranų karinės sekcijos vadovu Juozu Aidu. Planavome kartu paskraidyti. Atrodė, kad laiko turime į valias, bet taip aplinkybės susiklostė, kad to laiko nebeliko. Ieškodamas informacijos apie Šaulių aviacijos istoriją labai nudžiugau suradęs Jurgitos Ivanauskaitės interviu su J. Aidu.

Šiame dokumente pamėginau sudėti skirtinguose šaltiniuose pateiktus, su Šaulių sąjungos aviacijos istorija susijusius įvykius chronologine tvarka. Visiems įvykiams sugulus pasimatė, koks nuoseklus ir kiek

2

pastangų reikalaujantis buvo šis kelias bei kokia intensyvi buvo šaulių aviacinė veikla. Tikiuosi, šis kuklus darbas bus įdomus besidomintiems Lietuvos šaulių sąjunga ir aviacija.

PIRMIEJI ŽINGSNIAI

Oficialiai Šaulių sąjungos aviacijos būrys buvo įsteigtas 1936 metais Kaune, tačiau šaulių aviacija pačius pirmuosius žingsnius žengė Klaipėdoje.

1931 metais inž. plk. ltn. A. Gustaičio, kuris tuo metu ėjo ir LAK pirmininko pavaduotojo pareigas, iniciatyva Vokietijoje buvo nupirkti 3 komplektai sklandytuvo „RRG Zögling“ brėžinių ir inicijuota mokomųjų sklandytuvų statyba. „RRG Zögling“ – tai vokiečių konstrukcijos mokomasis sklandytuvus, kurį dėl nesudėtingos konstrukcijos mėgo visi pradėdantys aviatoriai.

Vienas brėžinių komplektas atiduotas Klaipėdos šaulių būriui. Klaipėdiečiai sklandytuvą pasistatė pirmieji ir pavadino „Aitvaru“. Visus pagrindinius darbus atliko šaulys J. Antanaitis bei prisidėjo nemažas būrelis šaulių. Reikia pažymėti, kad „Aitvaro“ statytojai nebuvo baigę jokių sklandymo, o tuo labiau sklandytuvų konstrukcijų mokslų, tačiau entuziazmo, žemaitiško atkaklumo ir nuojautos vedami aparatą pastatė per tris mėnesius. Visos sklandytuvų dalys buvo vietinės gamybos, tik kai kurios metalinės pirktos Rytprūsiuose. Neskaičiuojant darbo, sklandytuvo savikaina buvo 960 litų.

Kai „Aitvaras“ buvo baigtas, prie Klaipėdos šaulių būrio buvo įkurta sklandymo sekcija bei planuota pasistatyti dar vieną sklandytuvą. Deja, netrukus „Aitvarą“ sulaužė ir neberemontavo.

„Aitvaro“ nuotraukų rasti nepavyko, tačiau tuo pačiu metu Klaipėdos sklandymo klubas pastatė kitą „RRG Zögling“ sklandytuvą, kuris buvo baigtas šaulių dirbtuvėse Klaipėdoje, kurios buvo ženkliai erdvesnės nei klubo patalpos. Sklandytuvus 1931 metų rugsėjo 6 dieną buvo pristatytas miestiečiams senojoje Sporto aikštėje, kur burmistras Vilhelmas Brindlingeris jam suteikė Mėmelio vardą.

ŠAULIAI – ERDVĖS MĖGĖJAI

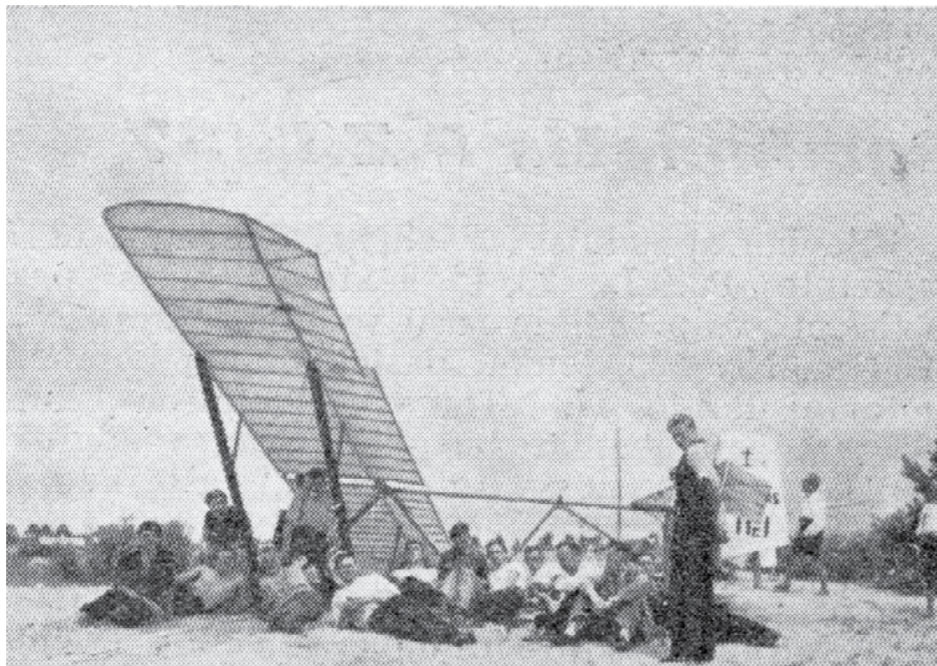
Šaulių aviacijos užuomazga tapo Kauno artilerijos dirbtuvių 6-osios priešlėktuvinės apsaugos šaulių kuopa, vadovaujama kpt. V. Stašaičio, kai greta karinio parengimo ir kultūrinės veiklos kilo susidomėjimas sklandymo sportu.

Ši kuopa buvo įsteigta 1936 metų rugpjūčio mėnesį ir beveik tuo pačiu laiku joje susiorganizavo 60 narių sklandytojų būrys, kurio vadu paskirtas j. ltn. Z. Stanaitis. Netrukus iš Lietuvos aeroklubo gavo mokomojo sklandytuvo brėžinius ir lapkričio mėnesį pradėjo statyti du B. Oškino konstrukcijos T-1 sklandytuvus. Darbams vadovavo sklandytuvų technikas Reimeris ir lakūnas Miliūnas.

Pirmąjį sklandytuvą pastatė 1937 metų liepos mėnesį ir pavadino „LY-Žiogas Nr. 1“. Liepos 11 dieną lakūnas Miliūnas jį išbandė Petrašiūnuose. Dar liepos mėnesį šiuo aparatu šauliai atliko 68 skrydžius.

Sklandytojui G. Miliūnui instruktoriaujant, 25 sklandymo sekcijos nariai sėkmingai atliko pirmuosius sklandymo bandymus Petrašiūnų smiltynuose, kiekvienas padarydamas nuo 15 iki 25 startų. Sklandant jokių nelaimingų atsitikimų nepasitaikė. »

Šaulių aviacijos pradžia siejama su Julijonu Kumpikevičiumi. Julijonas išmoko skraidyti ir išlaikė egzaminus bei gavo lakūno licenciją Čekijoje.

3

Kiek pažengę sekcijos nariai buvo siunčiami į Lietuvos aeroklubo sklandymo mokyklą Nidoje sklandytojų laipsniams įsigyti. 1938 metų vasarą Nidos sklandymo mokykloje sklandė 10 sekcijos narių.

Sekcija Petrašiūnuose turėjo sklandytuvų angarą, savo gumos lyną bei planavo pradėti automobilinius startus. Vėliau pasistatė ir antrą sklandytuvą.

ŠAULYS, LAKŪNAS JULIJONAS KUMPIKEVIČIUS-KUMPIKAS

Šaulių aviacijos pradžia siejama su Julijonu Kumpikevičiumi. Julijonas išmoko skraidyti ir išlaikė egzaminus bei gavo lakūno licenciją Čekijoje. 1934 metų balandžio 1–4 dienomis atliko skrydį iš Prahos į Kauną senutėliu nurašytu lėktuvu „Letov Š-18“, sukonstruotu čeko Aloyzo Šmoliko ir lakūnų vadinto tiesiog „Šmolik“. Skrydis buvo sudėtingas dėl techninės lėktuvo būklės ir vyko itin nepalankiomis orų sąlygomis. Pirminis planas buvo skristi maršrutu Praha–Berlynas–Kaunas, tačiau jį pakoregavo technikos gedimai. Teko neplanuotai leistis tik perskridus Bohemijos kalnus pievoje prie dvaro Vokietijoje. Čia po policijos patikrinimo buvo šiltai priimtas dvaro savininko von Neumano iš Neumarko. Jis ne tik suteikė nakvynę savo dvare, bet ir ištaisė ištaigingą vakarienę su būriu svečių. Balandžio 2 dieną pakilus iš Neumano dvaro toliau persekiojo problemos dėl benzino tiekimo, dėl ko vėl teko leistis aikštelėje, o vėliau, pravažius degalų vamzdelius, perskristi į Štecino aerodromą, kur vokiečių mechanikas pakeitė visas degalų sistemos gumines detales ir nuo tol variklio darbas vėl tapo stabilus.

Balandžio 3 dieną buvo itin stiprus vėjas ir lijo, tačiau pavyko sėkmingai perskristi į Slupską (tuometį Štolpą). Iš čia, papildžius benzino bakus, nuskrido iki Gdanskio (tuomečio Dancigo) nakvynei. Balandžio 4 dieną pakilo galutinei skrydžio atkarpai Gdanskas–Karaliaučius–Kaunas. Karaliaučiuje aerodrome jo laukė Lietuvos konsulas su šeima. Pasišnekučiavę ir išgėrę kavos prie lėktuvo, atsisveikino. Kauną pasiekė laikydamasis Nemuno vagos ir nustebo pamatęs, kokia didelė žmonių minia buvo susirinkusi jo pasitikti. Čia buvo Lietuvos aeroklubo pirmininkas profesorius Zigmas Žemaitis ir daugelis aviacijos lakūnų bei karininkų. Kumpikevičius buvo apgyvendintas Metropolio viešbutyje, kur Trijų Kunigaikščių kambaryje įvyko skrydžio pagerbimo vakarienė. Vakarienėje dalyvavo ne tik karo aviacijos karininkai, bet ir civiliai lakūnai.

Lietuvoje Kumpikevičius praleido tris savaites, kalbėjo per radiją, dalyvavo oficialiuose priėmimuose, bet balandžio pabaigoje turėjo grįžti į Prahą. Nutarė vėl skristi savo lėktuvu, tačiau dėl variklio gedimo turėjo neplanuotai nutūpti šalia bėgių netoli Kybartų. Lėktuvą pargabeno į Kauną, o pats traukiniu išvyko į Prahą.

ŠAULIŲ AVIACIJOS BŪRIO KŪRIMASIS LIETUVOJE

Kumpikevičius buvo žinomas aviatorius, todėl neatsitiktinai „Trimito“ redaktorius Jonas Kalnėnas jam pasiūlė steigti Šaulių aviaciją ir pažadėjo visokeriopą pagalbą.

1935 metų birželio mėnesį „Trimito“ redaktorius Kalnėnas suorganizavo priėmimą

Sąjungos štabe pas plk. ltn. Kalmantą. Kumpikevičius išdėstė, kad yra būtina ir garbinga steigti šaulių aviaciją, kad latviai ir suomiai jau turi savo lėktuvus, tačiau plk. Kalmantas išklaušęs nieko tikro neatšakė. Taip tas reikalas ir buvo užmirštas.

1936 metais J. Kumpikevičius grįžo į Kauną ir įsidarbino Kauno savivaldybėje transporto skyriuje. Būdamas Kaune užėjo į „Trimito“ redakciją susitikti su redaktoriumi J. Kalnėnu ir viceredaktoriumi J. Žukausku. Tuo metu Šaulių sąjunga turėjo naują vadą plk. Saladžių ir naują Štabo viršininką – gen. štabo plk. ltn. Žuką. Juos priėmęs ltn. Žukas parodė didelį susidomėjimą Šaulių aviacijos steigimu ir nuėjo pas sąjungos vadą jam referuoti. Plk. Saladžius netrukus juos priėmė.

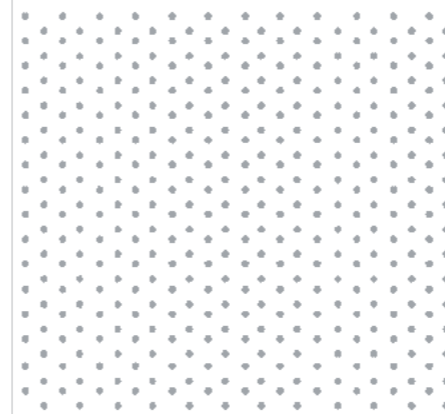
„Lietuvos Šaulių sąjungos vado kabinete, nuoširdžiai pasisveikinę, atsėdome. Plk. Saladžius tarė: „Mes labai norime turėti savo aviaciją, bet turėsime daug kliūčių nugalėti: pirmiausia – prieš mus yra nusistatęs Lietuvos Aeroklupas, o jo veikiamas, gali prieš mus būti ir Karo Aviacijos viršininkas. Mes turime turėti šaulių aviaciją, bet, bent pradžioje, prie Šaulių Sąjungos štabo negalime kurti šaulių aviacijos būrio.“

Ledai buvo pralaužti. Grįžtame į plk. ltn. Žuko kabinetą. Žukas pasakė: „Pirmąjį šaulių aviacijos būrį galime bandyti steigti prie Kauno Komendantūros, o kai būrys sustiprės, mes jį prijungsiame prie Centro štabo.“

[Citata. Žurnalas „Karys“ JAV 1978, Nr. 1–2.]

3. Sklandytojai Petrašiūnuose prie sklandytuvo T-1.

4. Andrius Jonušas.

Jau kitą dieną J. Kumpikevičius susitiko su Kauno komendantu, kuris sutiko priimti būrį savo žinion.

Isteigus aviacijos būrį jį aktyviai pradėjo registruotis šauliai. Po kelių savaičių būrys jau turėjo 180 narių ir Šaulių sąjungos vadas sutiko būrį prijungti tiesiogiai prie Šaulių sąjungos štabo.

Buvo visokeriopai skatinamas aukojimas tarp šaulių. Dailininkas Jonas Juozas Burba pagamino aukojimo lapus ir ženklelius, kurie buvo išsiuntinėti rinktinių vadams. Ženkleliai buvo duodami visiems, paaukojusiems du litus ir daugiau. J. Kumpikevičius kalbėjo per radiją ir taip dar labiau skatino aukojimą. x

4

Isteigus aviacijos būrį jį aktyviai pradėjo registruotis šauliai. Po kelių savaičių būrys jau turėjo 180 narių ir Šaulių sąjungos vadas sutiko būrį prijungti tiesiogiai prie Šaulių sąjungos štabo.

APIE AUTORIŲ

Andrius Jonušas – šaulys, kaunietis, Kauno KTU (tuometis KPI) įgijęs radijo aparatūros konstravimo inžinieriaus išsilavinimą.

UAB „Cosmica servisas“ technikos direktorius. Įmonė tiekia bei prižiūri degalinių technologinę įrangą Lietuvoje ir Latvijoje.

Pomėgiai – kelionės, žygiai ir aviacija. Piloto licenciją išlaikė 2002 metais ir kaip sako: „Laisvalaikio praleidimas pakilus nuo žemės nepaleidžia manęs iki šiol.“

Lietuvos šaulių sąjungos narys nuo 2022 metų. „Čia radau šaunų kolektyvą ir gavau daug naujų žinių bei patirčių. 2023 metais prisijungiau prie LŠS dronistų ir taip įgijau dar vieną specialybę-hobį.“

KOMUNIKACIJA: NUO UGNIES IR DŪMŲ IKI MIRKSINČIOS MORZĖS

Tekstas:
VYTARAS RADZEVIČIUS

Ir štai Atridų rūmų stogą palietė
Šviesa, atvykusi iš Idos tolimos.
Tai šitaip lenktyniavo tie šviesos šaukliai,
Iš vienas kito perimdami šviesulį.
Laimėjo paskutinis ir pirmasis jų.

Aischilas, „Agamemnonas“
(Aischilas 2008, p. 185)

Šios eilutės yra iš Aischilo tragedijos
„Agamemnonas“, parašytos
V amžiuje pr. Kr. Tai bene seniausias
rašytinis šaltinis apie nuotolinį ryšį.

Tik vienos nakties prirėikė už 550 kilometrų
esantiems Mikėnams perduoti žinią apie
Trojos žlugimą. Tam buvo naudoti ugnies
signalai, kurių kodai iš anksto buvo sutarti
tarp achajų karo vado Agamenono ir jo
žmonos Klitaimnestros.

Anot graikų mitologijos, Kretos saloje, klaidžiame labirinte, kadaise gyvenęs pabaisa, pusiau žmogus, pusiau jautis Minotauras, kuris rydavo žmones. Kas keleri metai atėniečiai jam turėdavo aukoti 7 vaikus ir 7 merginas. Atikos herojus Tesėjas nuvyko į Kretą su aukojamaisiais ir nužudė Minotaurą. Pagal susitarimą su tėvu Egėju, jei nugalės Minotaurą ir liks gyvas, Tesėjas grįždamas laivu į Atėnus turėjo iškelti baltas bures vietoje juodų. Bet herojus pamiršo tai padaryti. Egėjas, pamatęs juodas bures, nusižudė nušokdamas į jūrą. Taip mums liko Egėjo jūros pavadinimas, nors tinkamesnė tema – galbūt viena pirmųjų aprašytų komunikacijos klaidų.

Kitas atvejis iš tų laikų skamba makabriškiau – kaip mūšyje žuvę ar dingę be žinios Spartos kariai galėdavo perduoti žinią vadams iš ano pasaulio?

1

Labai paprastai – pagalvojus apie tai iš anksto. Spartiečiai, eidami į mūšį, į vieną krūvą kiekvienas padėdavo po pagaliuką. Grįžę po mūšio gyvi kariai pasiimdavo po pagaliuką, belikdavo suskaičiuoti linkėjimus iš ano pasaulio. „Mes žuvome arba dingome – už mūsų Sparta!“ ir gyvosios jėgos nuostoliai suskaičiuoti.

Jei šie dalykai skamba kaip mitai, geografas Česlovas Kudaba (1934–1993) knygoje „Geografinės kelionės ir atradimai“ aprašo tikrus graikų išradimus: „Nemažai technikos atradimų buvo taikoma karybai, jūreivystei. Antai IV amžiuje pr. m. e. išrastas Enėjo šviesinis telegrafas, mums žinomo Morzės telegrafo prototipas.“ Pabandyčiau paaiškinti, kaip tai veikė, – sistema atrodo sudėtinga, bet tiksliai. Ant skirtingų aukštumų būdavo įrengiamos vienodos cilindro formos talpyklos su vandeniu, kuriose ant plūduriuojančio pagrindo buvo pritaisyti vertikalūs strypai su kodiniais užrašais. Susimojavę deglais „operatoriai“ iš cilindrų sinchroniškai pradėdavo išleidinėti vandenį, strypas leisdavosi gilyn. Kad sustabdytų strypą prie reikiamo užrašo, signalininkai susimojudavo deglais ir vandens nutekėjimas būdavo stabdomas vienu metu skirtinguose induose.

1. Tesėjo ir Minotaurų dvikova. Juodoji keramika.

2. Tesėjas su išlaisvintais jaunuoliais. Freska iš Pompėjos griuvėsių.

2

Taip ties indo viršutiniu kraštu atsurdavo reikiamas perduoti ir priimti kodinis užrašas. Po komunikacijos indai vėl būdavo pripildomi vandens iki kito ryšio seanso.

Kokių užrašų būdavo ant plūduriuojančių strypų? Nieko naujo – „matomas priešas“, „juda pėstininkai“, „atvyko vadas“, „nutraukti veiksmus“, „išlaisvinkite įkautus“, „klaidinantys signalai“, „ataka iš priekio“ ir panašiai.

Ir antikinėje Graikijoje, ir senovės Romoje žinios efektyviai būdavo perduodamos ir estafetės principu, su pasiuntiniais, kurie įsikurdavo tam tikrais atstumais prie pagrindinių kelių. Ir ne tik žinios būdavo nešamos.

Iš Romos imperijos laikų žinomas imperatoriaus Augusto posakis „Velocius quam asparagi conquantur!“ – išvertus tai reiškia „greičiau, nei išvirti smidrus“. Suprask, visi jau pasirengę, nėra ko laukti arba darbą reikia padaryti labai greitai. Augustas buvo aistringas smidrų gerbėjas – elitiniai kariniai junginiai stengdavosi kaip trofėjų imperatoriui iš žygių pargabenti šparagų. Greičiausi bėgikai estafetiniu būdu gabendavo šviežius šparagus aukštai į Alpes, kad juos būtų galima užšaldyti ir bet kada pateikti imperatoriui.

3. Hidraulinio telegrafo bareljefas. Vikipeidija.

4-5. Hidraulinis telegrafas, IV a. pr. Kr. g. Rekonstrukcija Salonikų technologijos muziejuje.

3

Romėnai buvo ir aistringi lažybininkai. Ypač žirgų kinkinių varžybose „Circus Maximus“ arenoje. Jei matėte filmą „Ben – Huras“, galite įsivaizduoti, kaip atrodė tos lenktynės. Viename važivime dalyvauja keturi kinkiniai. Ir kiekvienas turi savo spalvą – žalią, raudoną, baltą arba mėlyną. Ne visi žiūrovai tilpdavo į stadioną ir nekantriai laukdavo rezultato už jo ribų. Verda lažybų aistros! Kaip greitai pranešti rezultatą? Ogi paleidžiant balandžius nugalėtojo spalva nudažytais sparnais. Greita ir paprasta. Tačiau prie pašto balandžių mes dar grįšime.

Kaipgi be kinų civilizacijos istorijoje? Didžiojoje kinų sienoje 400 metais pr. m. e. signalai galėjo būti siunčiami ugnimi signaliniuose bokštuose arba būgnų dūžiais. Po kelių šimtų metų informacija jau būdavo perduodama vėliavomis ir žibintais.

Kalbant apie ugnį, senovės lietuviams puikiai žinomas būdas buvo perduoti įspėjimus apie priešą prie vartų laužais ir dūmais. Bent jau tokia visuotinė nuomonė, nors archeologas Laurynas Kurila straipsnyje „Signaliniai laužai Lietuvos piliakalniuose? Teorinis aspektas“ (Lietuvos archeologija. 2018. T. 44, p. 71–115) teigia:

4

5

„Ugnies ir dūmų signalai kelis tūkstantmečius buvo svarbi karinės komunikacijos dalis. Šis būdas neabejotinai naudotas ir viduramžių Lietuvoje. Literatūroje yra įsitvirtinęs stereotipinis medinių pilių sąšaukos laužais vaizdinys, nors jį tiesiogiai patvirtina vienintelis Petro Dusburgiečio kronikos epizodas.“

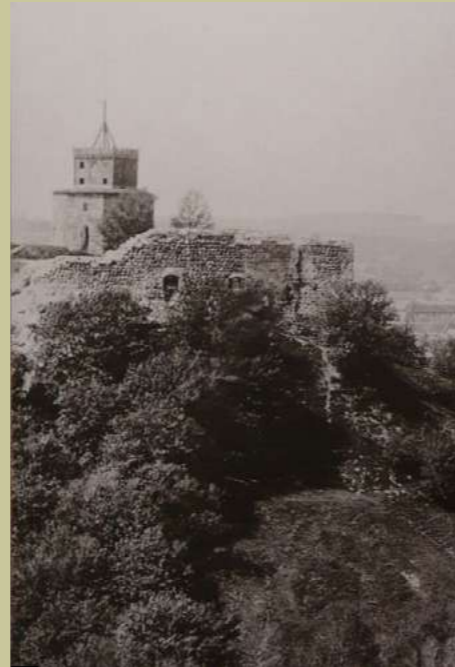
Straipsnio išvadose L. Kurila rašo: „Matomumo analizė atskleidė, kad viduramžių piliakalniai Nemuno pakrantėse ir Žemaitijoje sudaro laužų sąšaukai palankius tinklus. Gauti rezultatai atskleidžia geras tokios komunikacijos galimybes, o kartu su Petro Dusburgiečio kronikos 1317 m. epizodu ir įrodo jos egzistavimą. Sunkiau kalbėti apie Nemuno pakrančių regioną, kuriame aptariamoju laikotarpiu dažnai kito teritorijų kontrolės balansas, o efektyviai komunikacijai čia buvo būtina abiejų upės krantų kontrolė. Signalai neabejotinai galėjo būti perduodami atskiruose pakrančių ruožuose, kurių ilgis priklausė nuo konkrečiu metu kontroliuojamų pilių. Signalui visu ruožu nuo Jurbarko iki Kauno perduoti reikėtų dar ir tarpinių sargybos postų. Ar jie buvo įrengiami, turėjo priklausyti nuo taktinių poreikių ir žmogiškųjų resursų.“ »

Visgi simboliška, kad ir 1991 metais sausio sovietinės agresijos metu prie svarbiausių Lietuvos vietų degė laužai. Liepsnoja jie ir per svarbiausias valstybines šventes. Grįžkime prie žinių perdavimo estafetės būdu. Tai tik sausumai tinkamas būdas. Jūrose vystėsi sava kodų perdavimo sistema – Fernando Magelano ekspedicijoje aplink pasaulį laivai vandenyne „susišnekėdavo“ ranka dangstant žibinte įstatytą degančią žvakę. Artėjama prie Morzės kodo. Bet jis atsiranda 1837 metais, kai Samuelis Finley Breesas Morse (JAV) užpatentuoja savo telegrafo sistemą. Ji iš esmės pakeitė 18 amžiaus pabaigoje daug kur įdiegtus prancūzo Claude'o Chappe išradimus – optinį telegrafą (1791) ir semaforą (1793). Optinis telegrafas greitai išpopuliarėjo ir iki Morzės telegrafo atsiradimo buvo naudojamas daugelyje Europos šalių, taip pat Amerikoje, Alžyre, Egipte ir Indijoje. Neatmetant ir karinio panaudojimo – jį naudojo Napoleonas savo žygiuose.

6

7

Optinis telegrafas neaplenkė ir Lietuvos – jis buvo įrengtas Gedimino pilyje Vilniuje. 1837 metų vasarą ant tuomet apgriuvusio bokšto buvo pradėta medinio optinio telegrafo antstato statyba, o po dvejų metų telegrafas pradėjo veikti. Anot Lietuvos nacionalinio muziejaus išleistos knygos „Vilniaus Aukštutinė pilis“, 1839–1854 metais veikusi optinio telegrafo linija Peterburgas–Varšuva (inžinieriaus Žako Šato projektas) buvo pati ilgiausia pasaulyje, siekė 1 250 kilometrų, ją aptarnavo 1 904 žmonės. Linija pradėta tiesiti nuo Peterburgo per Pskovą, Daugpilį, Vilnių, Gardiną ir iki Varšuvos. Iš viso linijoje buvo 149 punktai, iš jų Vilniaus gubernijoje būta 22 bokštų – punktų. Punktai buvo įrengiami maždaug 21,5 metro aukštyje. Pranešimas iš Žiemos sodo Peterburge iki Varšuvos nukeliaudavo maždaug per 20 minučių. Telegrafo signalininkus pradėta rengti specialioje mokykloje, atidarytoje 1840 metais. Signalininkas kopijuodavo artimiausiame punkte, per apžvalgos vamzdį, matomą telegrafo įrenginio strypų padėtį. Perduodamo pranešimo sudėties signalininkai nežinodavo. 1854 metų rugpjūčio 17 dieną optinis telegrafas panaikintas, kai buvo nutiesta elektromagnetinio telegrafo linija. Mediniai pastatai ant Pilies kalno buvo demontuoti 1859 metais.

8

Vis dėlto Morzės kodas (ar abėcėlė) yra gyvybingesnė ir naudojama iki mūsų dienų. Kartu su radijo bangomis, kurių egzistavimą 1865 metais nuspėjo škotas Jamesas Clerkas Maxwellas, po dvejų metų vokietis Heinrichas Hertzas patvirtino šoto teoriją, o 1896 metais italas Guglielmo Marconi Jungtinėje Karalystėje užpatentavo radijo antenos išradimą ir gavo „radijo tėvo“ vardą.

6-7. Optinis telegrafas Gedimino pilyje. Lietuvos nacionalinio muziejaus nuotr.

8. Iš britų karo paleidžiamas pašto karvelis. Vikipedija.

9. Cloude'o Chappe kapas. Ant jo esantis semaforas rodo signalą „ramybėje“. Vikipedija.

9

Radijas radiju, bet pašto balandžiai irgi niekur nedingo. Pirmajame pasauliniame kare atsirado pirmieji tankai. Jie dar buvo be radijo ryšio. Siunčiami pasiuntiniai su pranešimais iš tankų dažnai būdavo nukaunami, tad ryšiui su vadoviete palaikyti dažnai būdavo pasitelkiami pašto balandžiai. Augant radijo panaudojimui, balandžių nebuvo visiškai atsisakyta. Jie dar skraidė mūšiuose ir Antrajame pasauliniame kare – žinoma, kad net perskrisdavo Lamanšą. Tad nieko keisto, kad tarpukario Lietuvos kariuomenės Ryšių batalione taip pat būta pašto balandžių – jam priklausė Centrinis kariuomenės karvelynas ir Ryšių šunų mokykla. Centrinis kariuomenės karvelynas turėjo centrinį karvelyną Kaune (nuo 1935 metų veikė Aukštojoje Fredoje, iki tol – Aukštojoje Panemunėje), vietinius karvelynus Panevėžyje, Šiauliuose, Klaipėdoje, Marijampolėje, Alytuje, Utenoje, Kėdainiuose, Vilniuje (nuo 1940).

TAI AR REIKIA MOKĖTI MORZĖS ABĖCĖLĘ?

1965 metais Vietnamo kare Jungtinių Amerikos Valstijų karinio jūrų laivyno kontradmiralas ir karinio jūrų laivyno pilotas Jeremias Dentonas (1924–2014), vykdydamas užduotį, orlaivių „A-6 Intruder“ buvo numuštas (kitais duomenimis – lėktuve sprogo defektuota bomba). Dentonas tapo vienu pirmųjų ir aukščiausio rango karo belaisvių Vietkongo komunistų rankose. Vietnamiečiai privertė karininką nusifilmuoti propagandiniame interviu, kuris buvo parodytas ir JAV televizijose. Atsakinėdamas į klausimus ir skųsdamas ryškia apšvietimo lempų šviesa jis daug mirksėjo. Iš tikrųjų jis mirksėjo Morzės kodą ir perdavė visam pasauliui žinią „T-O-R-T-U-R-E“ (liet. kankinimas). Tai buvo pirmas viešas įrodymas, kad karo belaisvius Vietname komunistai kankina.

Dentonas tapo pirmuoju amerikiečių karo belaisviu, kurį Hanojus paleido, amerikiečiams vykdant planą „Operation Homecoming“. Nelaisvėje Dentonas praleido aštuonerius metus, o grįžęs į Tėvynę tapo politiku ir buvo išrinktas Alabamos senatoriumi. x

Interviu vaizdą, Morzės abėcėlę mirksint ir J. Dentono istoriją galite pamatyti nuskenavę šį kodą.

10

11

12

10. Jeremias Denton at Clark oro bazėje Filipinuose po išlaisvinimo, 1973 m. vasaris. Vikipedija.

11. Jeremiaho Dentono tarnybos JAV kariniame laivyne metais. Vikipedija.

12. Dentonas su prezidentu Ronaldu Reaganu 1986 m. Vikipedija.

„NUODINGAS“ SKĖTIS: GEORGIJAUS MARKOVO ATVEJIS

Tekstas:
VALDAS KILPYS

Nuotraukos:
„ATOMINIO BUNKERIO“ ARCHYVAS

Dvidešimtas amžius paženklintas Šaltojo karo pėdsaku. Kauno Vilijampolės rajone įsikūrusio muziejaus „Atominis bunkeris“ savininkas Julius Urbaitis toliau dalijasi savo unikaliais eksponatais ir jų istorijomis. Šį kartą papasakosime apie itin retą daiktą – nuodus iššaukiantį skėtį, kurio pėdsakų galima aptikti žymiojoje Georgijaus Markovo nužudymo byloje.

Apie viską iš eilės.

10

LONDONAS, 1978-IEJI

Dėl savo disidentinės, prieš sovietus nukreiptos veiklos G. Markovas buvo priverstas dingti iš Bulgarijos. 1969 metais emigravo į Italiją, vėliau išvyko į Didžiąją Britaniją, kur gavo politinį prieglobstį. Dirbo žurnalistu BBC, Laisvosios Europos radijuje, „Deutsche Welle“. Jis buvo žymus Bulgarijos komunistinio režimo kritikas.

1978 metų rugsėjo 7 dieną eidamas automobilio link iš darbo minioje pajuto adatos dūrį. Skirtingi šaltiniai pateikia nevienodas versijas: vieni sako, kad dūris buvo atliktas į blauzdą, kituose tvirtinama, kad į sėdmenų sritį. Bet kokių atveju disidentas dar tą pačią dieną pasijuto prastai, kilo temperatūra, prasidėjo pykinimas.

G. Markovas ligoninėje kankinosi keturias dienas ir ten pat mirė papasakojęs, kad adatos dūris buvo atliktas nežinomo asmens, kuris rankose laikė skėtį. Tik gerokai vėliau, „Scotland Yard“ (Londono policija) pradėjus tyrimą, skrodimo metu kūne aptiko mažytį šratuką (mikrokapsulę), pagamintą iš platinos – iridžio lydinio. Kaip parodė laboratoriniai tyrimai, jame būta nedidelio kiekio ricinos (apie šį nuodą skaitykite žemiau).

Pagrindiniu įtariamuoju tapo italų kilmės Danijos pilietis Francesco Gullino. Jis tuo metu dirbo antikvariato parduotuvėje. Nors įtarimai gana aiškūs ir pagrįsti, britų policijai nepavyko įrodyti šio asmens sąsajų su nužudymu. Nepaisant net 35 metų trukusių tyrimų, ši žmogžudystė iki šiol skendi miglose.

VIENKARTINIŲ ŠNIPŲ TRADICIJA

Bene pagrindinis klausimas, sietinas su G. Markovo nužudymu, – ar šį veiksma atlikęs asmuo buvo tik tam reikalui užverbuotas asmuo, ar, priešingai – profesionalus šnipas.

Atsižvelgiant į tai, kad naudota tuo metu gana komplikauta įranga (nuodus įšvirkščiantis skėtis), galima daryti prielaidą, kad veikė savo reikalo žinovas.

Kita vertus, vienkartinių šnipų tradicija gyva iki šiol. Jos negalima atmesti kalbant apie konkretų „nuodingo skėčio“ panaudojimo atvejį. Žvalgyboje ir kitose srityse niekas nenori taškytis pinigais, todėl gana dažnai verbuojami „naudingi idiotai“, kurie yra prisiskaitę ir prisižiūrėję įvairių filmų, tad tik ir laukia kvietimo iš specialiųjų tarnybų.

Dūriui skėčiu nereikia itin didelio išmanymo, tad nedidelis kursas, susireikšminimą skatinantis dėmesys galėjo paskatinti F. Gullino atlikti šį niekingą darbą. Kita vertus, kaip ir anuo metu, taip ir dabar žmonės itin imlūs įvairioms naujovėms bei Džeimso Bondo daikčiukams (tai, kad skaitote šias eilutes, ir yra šio teiginio įrodymas). Šaudantys šratinukai, sprogtančios baterijos ar nuodų persisunkę skėčiai yra per daug filmų žiūrėjusių ar romanų skaičiusių ir lakią fantaziją turinčių asmenų lūkestis, kurį su kaupu patenkina ir paprasčiausia specialiųjų tarnybų užduotis.

Savanoriai pagalbininkai yra dažno agentų tinklo pagrindinė dalis. Pigiai kainuoja, ištikimi ir prarasti lengvai pakeičiami.

SKĖTIS

J. Urbaičio kolekcijai priklausantis skėtis nėra būtent tas, kuriuo buvo nužudytas G. Markovas. Kaip ir šaudančių rašiklių atveju, regis, buvo priimtas bendras šnipų ginklo konceptas, o gamintojai buvo įvairūs. Tačiau juos vienijančių požymių galima atsekti.

Pats daiktas solidus, nė iš tolo neprimena dabartinių kiniškų pigių skėčių. Blizgūs metaliniai rankenos aptaisai, medinė lenkta rankena ir puikus audeklas – skiriamieji šio daikto bruožai.

Drąsiai galima teigti, kad tokį skėtį būtų ne gėda nešiotis ir padoriam anglų aristokratui. Beje, tie, kurie nors kiek susipažinę su britų kultūra, puikiai žino, kad skėtis ten yra tapęs ir statuso simboliu. Tarkime, per karinius paradus neuniformuoti veteranai net ir saulėtą dieną privalo eiti su skėčiu. Galbūt todėl Londone buvo pasirinktas toks žmogžudystės įnagis.

Skėčio veikimo principas grįstas pneumatika [suspausto oro veikiamą mikrokapsulę su nuodais įšvirkščia į aukos kūną]. Laibgalyje yra nuimamas antgalis ir ten įtaisyta adata su ricinos nuodais. Aktyvuojama paspaudus menamą skėčio išskleidimo mygtuką.

NUODAI

Ricina gaminama iš labai toksiško augalo. Būtent šie nuodai buvo panaudoti žudant bulgarų disidentą G. Markovą Londone. Skrodimo metu rasta mikrokapsulė, pagaminta iš platinos ir iridžio lydinio. Ten ir aptiktas nedidelis kiekis ricinos.

Ricina yra vienas toksiškiausių gamtinių nuodų pasaulyje. Šie nuodai gaminami iš ricinmedžių, kurių ne vienas augina savo sode. Iš jo sėklų gaminamas labai veiksmingas vidurius laisvinantis aliejus. Šis aliejus nekenksmingas, tačiau iš ricinmedžių išgautas proteinas yra stiprus nuodas. Manoma, kad jis 6 000 kartų stipresnis už cianidą.

Jo veikioji medžiaga – glikoproteinas. Jis sutrikdo baltymų sintezę ląstelėje ir sukelia ląstelių žūtį. Suveikia apie 1–20 mg/kg LD50, jeigu ryjama, bet šios medžiagos prireikia kur kas mažiau, jeigu įkvepiama arba įšvirkščia tiesiai į odą (kaip buvo Markovo atveju). x

SUSIJUSI ISTORIJA

Mirtino slapto ginklo tema pateko ir į populiariąją kultūrą. Kino ekranus užkariavo kriminalinė prancūzų komedija „Dūris skėčiu“ (pranc. „Le Coup Du Parapluie“). Filmas sukurtas 1980 metais, pagrindinį vaidmenį jame atliko Pierre'as Richard'as. Filmo siužetą įkvėpė kelios Bulgarijos disidentų žmogžudystės. Darbinis filmo pavadinimas – „Dūris bulgarišku skėčiu“ (pr. „Le Coup du Parapluie Bulgare“). Filmas buvo rodomas ir Sovietų Sąjungoje, cenzūrai iškarpius 15 minučių juostos.

Filmas kasose surinko 18,4 milijono JAV dolerių.

ŠAULIŲ ŽVAIGŽDĖ – „UŽ NUOPELNUŠ“ IR „UŽ NARSUMĄ“

Petras Rimša (1881–1961) buvo tarsi „savas“ Lietuvos šaulių sąjungos ženklų kūrėjas. Gal tik pirmąjį LŠS nario ženklą sukūrė Antanas Žmuidzinaičius (1876–1966), vėliau tapęs ir Šaulių sąjungos pirmininku. O P. Rimšos sukurtus medalius „Didysis Vilniaus Seimas“, „Klaipėdos atvadavimas“ patys šauliai platino ir taip rado lėšų savo organizacijai paremti. Ir įvairūs Vilnių užgrobusiems želigovskininkams skirti P. Rimšos satyriniai medaliai buvo savotiškas šaulių propagandos įrankis.

Unikali „Šaulių žvaigždė“ su kalavijais. Apdovanojimas priklausė pačiam autoriui – skulptoriui Petru Rimšai. 1930 metais pateiktas Vyriausybei tvirtinti, ženklas buvo atmestas (1-2). Kitoje pusėje iškaltas užrašas „Už narsumą“ buvo pakeistas „Už nuopelnus“, o kalavijai mutavo į daudytę ir šautuvą (3-4).

11

Tekstas ir nuotraukos: VILIUS KAVALIUSKAS

1

2

3

4

P. Rimša pridėjo ranką ir prie abiejų Lietuvos šaulių sąjungos apdovanojimų – 1930 metais įsteigtos Šaulių žvaigždės ir 1939-aisiais (tik vienus metus) teikto, organizacijos 20-mečiui skirto Šaulių žvaigždės medaliu. Tiesa, Šaulių žvaigždės autoriais gali būti laikomi ir majoras Jonas Kazitėnas-Kaziutis (1893–1984), ir dailininkas Antanas Kairys (1903–1988), dirbę prie ženklo piešinių, o skulptūrine dalimi bei gamybos priežiūra rūpinosi jau P. Rimša.

Abu LŠS apdovanojimai tapo masiniai: Šaulių žvaigždė pagerbti 847 asmenys, Šaulių žvaigždės medaliu – 2 083. 1940 metų birželio 13-ąją buvo parengtas sąrašas medaliu apdovanoti dar 885 šaulius. Bet viskam sutrukdė okupacija ir valstybės žlugimas.

Šaulių žvaigždę gamino du gamintojai: Šveicarijos kalykla „Huguenin Freres“ ir Kauno įmonė „Gravelita“.

Ir šaulių apdovanojimuose pavyko surasti vieną unikatą. Jis pirmiausia susijęs su organizacijos istorija.

Kaip žinoma, Klaipėdos krašto prijungimas 1923-aisiais buvo šaulių iniciatyva, į kurią iš pradžių labai atsargiai žiūrėjo tiek karinė vadovybė, tiek vyriausybė. Vietiniai šaulių būriai – Kauno, Merkinės, Liškiavos, Dotnuvos – siuntė į Klaipėdos operaciją savo atstovus. Tarp jų buvo ir žuvusiųjų.

Tad steigiant Šaulių žvaigždę (idėja buvo diskutuojama nuo 1926 metų), piešėjams buvo užsakyta paruošti vieno laipsnio, bet dviejų rūšių apdovanojimą. Pirmos rūšies Šaulių ordinu (tuo metu diskutuotas toks pavadinimas) su kalavijais turėjo būti apdovanojami nusipelnę šauliai, su ginklu kovoję už Lietuvos nepriklausomybę, o antros rūšies be kalavijų – nusipelnę Šaulių sąjungai kultūros ir organizaciniuose darbuose. Pirmos rūšies ženklų reverse privalėjo būti užrašas „Už narsumą“, antros rūšies – „Už nuopelnus“. Pradžioje buvo numatyta, kad abiejų rūšių ženklai bus numeruojami, ir numeris bus kalamas kitoje žvaigždės pusėje.

Deja, diskusijos dėl apdovanojimo statuto ir išvaizdos užsitęsė, ir idėja turėti Sąjungos ordiną LŠS 10-mečiui žlugo. Šaulių žvaigždė buvo įsteigta jau 1930 metais drauge su Vytauto Didžiojo ordinu bei medaliu, Žūstančių gelbėjimo kryžiumi ir trimis DLK Gedimino ordino medaliais (po reformos prie DLK Gedimino ordino pridėti 3-ijų laipsnių medaliai bei 4-as ir 5-as ordino laipsnis. Iki 2003 metų apdovanojimas vadintas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinu. Red. pastaba). Prieš tai 1930 metų vasario 21-ąją LŠS Centro valdybos prezidiumas palaimino jau tik vienos rūšies ir vieno laipsnio Šaulių žvaigždę.

Ją gaminti jau 1931 metais užsakė Šveicarijos kalyklai „Huguenin Freres“ (ligi 1936 metų pagaminusiai apie 550 ženklų), likutį (apie 320 ženklų) jau Lietuvoje 1937–1940 metais pagamino Kauno „Gravelita“.

Šios austringų ir ilgų diskusijų liudininkais liko 6–7 jau išmintinai P. Rimšai priskiriami emaliu dar nedengti (daugiausia – variniai) bandyminiai pavyzdžiai su kalavijais M. K. Čiurlionio muziejuje, vienas jau sidabrinis bandymas su dvigubu rėmeliu, bet su šautuvu ir trimitu priekinėje pusėje Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Vienintelis išbaigtas sidabrinis ordinas su sukryžiuotais kalavijais bei užrašu „Už narsumą“ yra šiame rinkinyje.

Šis egzempliorius į rinkinį atkeliavo iš Kauno kolekcininko Antano Braškio, buvusio gana artimo P. Rimšos šeimai. A. Braškys tokią ženklo kilmę nurodė ir 1995-aisiais parduodamas šį „karišką“ Šaulių žvaigždės variantą. Jis gautas gražioje „Gravelitos“ dėžutėje, nors tai nėra įrodymas, kad bandymą gamino Kaune. LNM tyrėjas Eduardas Remecas cituoja LŠS dokumentą, kad „1929 m. rugsėjo 3 dieną Centro valdybos prezidiumas svarstė ir priėmė I ir II laipsnio Šaulių žvaigždės ordino pavyzdžius, pagamintus „Huguenin Freres“ firmoje“. Šveicarišką šio ženklo kilmę patvirtina ne dėžutė, o kalybos elementai (centriniame medalione esančio Vyčio forma). x

+ Abu LŠS apdovanojimai tapo masiniai: „Šaulių žvaigždė“ pagerbti 847 asmenys, Šaulių žvaigždės medaliu – 2 083. 1940 metų birželio 13-ąją buvo paruoštas sąrašas medaliu apdovanoti dar 885 šaulius. Bet viską sutrukdė okupacija ir valstybės žlugimas.

GEGUŽĖ

1. 1919 metais Kauno Rotušės aikštėje buvo surengta pirmoji Lietuvos karių priesaika. Vytauto Didžiojo karo muziejaus nuotrauka.

Gegužės 1 d.

Tarptautinė darbo diena

2004 metais Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą diena

Gegužės 3 d.

1919 metais Lietuvos kariuomenė kartu su vokiečių daliniais išvijo bolševikus iš Ukmergės

Pasaulinė spaudos laisvės diena

Gegužės 4 d.

Šv. Florijono diena
(Ugniagesių ir gelbėtojų diena)

Gegužės 5 d.

Motinos diena

Gegužės 7 d.

1904 metais Lietuvai grąžintas lietuviškas raštas – Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena

Gegužės 8 d.

Antrojo pasaulinio karo aukų atminimo diena

Raudonojo Kryžiaus diena.
Lietuvos muitinės įkūrimo diena

1924 metais Paryžiuje pasirašyta Klaipėdos konvencija

Gegužės 9 d.

Europos diena

Gegužės 11 d.

1919 metais Kauno Rotušės aikštėje buvo surengta pirmoji Lietuvos karių priesaika

1999 metais Lietuvos Respublikos Seime priimtas LŠS įstatymo pakeitimo įstatymas

Gegužės 12 d.

1989 metais Kaune, po Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Kauno skyriaus saugos būrių (žaliaraiščių) vadų ir aktyvo susirinkimo, susikūrė LŠS atkūrimo iniciatyvinė grupė

Gegužės 19 d.

Sekminės

Gegužės 21 d.

Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena

Gegužės 22 d.

1919 metais pradėjo eiti laikraštis „Kariškių žodis“ (vėliau – „Karys“)

Gegužės 29 d.

1379 metais žemaičiai pirmą kartą sudegino Kryžiuočių ordino pastatytą Klaipėdos pilį ir dar kartą – miestą.

MŪSŲ GINKLAS, MŪSŲ MOKSLAS – LIETUVAI TĖVYNEI!

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO
LIETUVOS KARO AKADEMIJA

PRASMINGA IR GERBIAMA
PROFESIJA

2 BAKALAURO STUDIJŲ
PROGRAMOS

STIPENDIJA IR KARIŲ
SOCIALINĖS GARANTIJOS

ŠIUOLAIKINĖS GYVENIMO
SĄLYGOS

100 % VALSTYBĖS
FINANSUOJAMOS
STUDIJOS

VADO PAREIGOS

KARJERA LIETUVOS
KARIUOMENĖS
VIENETUOSE, NATO
ŠTABUOSE

WWW.LKA.LT

+370 682 31 072

LKA.ATRANKA@MIL.LT

@karoakademija

@lietuvas_karo_akademija

lietuvas karo akademija

PRENUMERUOK IR SKAITYK 2024

Prenumerata metams – 20 eurų
Prenumerata pusmečiui – 10 eurų

www.prenumerata.lt